

dotyky

slovenské

ročník XII

číslo 7

júl 2007

cena: 18 Kč

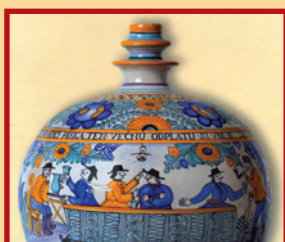
**Jubilantka
Mária Kráľovičová**

(str. 6)

**Bambul'kin
návrat**

(str. 11)

**Stretnutie
s Bizmyerom**

(str. 14)

**Minárikovej
fluidum**

(str. 24)

Horkýže SLÍŽE

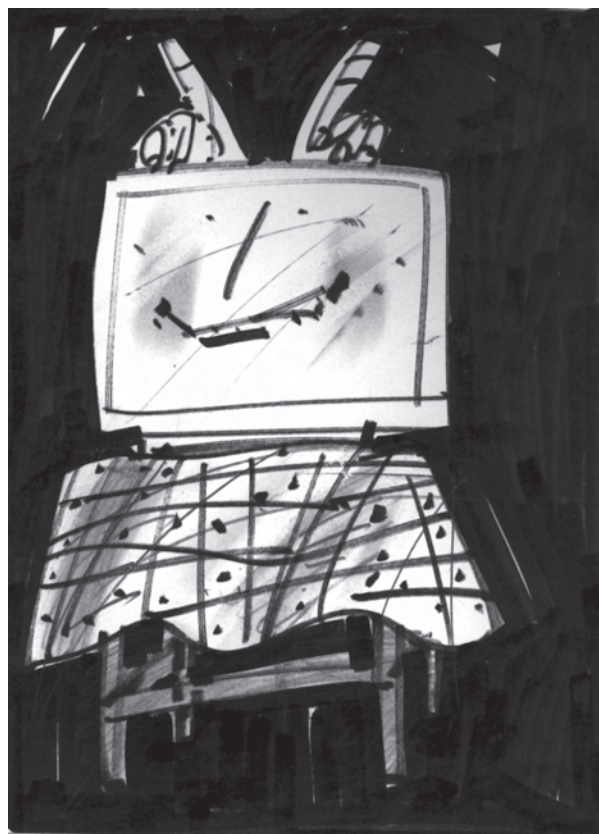

Kdepak NUDLE

KOMU VERIA na Slovensku

NAĎA VOKUŠOVÁ

Marketingoví výskumníci na Slovensku sa nedávno pokúsili zmerať, komu a prečo sú obyvatelia tejto krajiny ochotní veriť. I keď výsledky nejako významne neprekvapili, iste sú však zaujímavé tak pre politikov, ako aj pre nás všetkých. Vybraní respondenti známkovali jednotlivé inštitúcie, ale aj informačné zdroje tak nejako podobne, ako známky v škole. Ukázalo sa, čo nie je až tak s podivom, že najdôveryhodnejším informačným kanálom pre Slovákov sú najbližší ľudia z ich okolia, teda manželia, partneri a vôbec rodina a majú dokonca dosť veľký náskok nad známymi a priateľmi a, čo je podľa mňa veľmi zaujímavé, kolegom v práci veríme ešte podstatne menej.

ILUSTRÁCIA: LADISLAV HOJNÝ

Čo sa týka médií, najlepšie dopadli tie verejnoprávne a za nimi trochu pokrívajúci spravodajské televízie, odborná a denná tlač. Tá posledná menovaná sa dokonca musí zmieriť s tým, že jej ľudia veria približne rovnako, ako komerčným rádiám a televíziám, webovým stránkam a vyhľadávačom. Prieskum ukázal, že Slováci dokážu rozlišovať aj medzi online zdrojmi. Tie sa podľa respondentov delia na seriózne a vytvárané jednotlivými používateľmi. Online diskusie, blogy a komunitné stránky hodnotia občania, na rozdiel napríklad od takých stránok ako „sme.sk“, „aktualne.sk“ alebo vyhľadávačmi „Google“ či „Zoznam“, ako podstatne menej hodnoverné.

Výskum hovorí, že ak je dôveryhodnosť našich politikov problémom tých, ktorí ich zastupujú, tak by mali

byť všetci obyvatelia Slovenska veľmi smutní. Politikov si vyberáme rovnako ako známych a tiež rovnako ako médiá. Napriek tomu politikom na celoštátnej úrovni neveríme prakticky vôbec. Lokálni politici sú na tom o málinko lepšie.

Veľmi málo bodov získala aj tradičná reklama, pričom je úplne jedno, kde je umiestnená – v televízii, rádiu, v tlači či na webe. Čo sa týka mladých ľudí, tí najviac veria odbornej tlači, webu, kolegom a priateľom. Viac ako starší ľudia prijímajú aj televíziu a vonkajšiu reklamu. Naopak, obyvatelia starší ako šesťdesiat rokov výrazne veria cirkvi, čo tiež konkrétne na Slovensku neprekvapuje. Vzdelaní ľudia sa najviac prikláňajú k odbornej tlači, k mediálnym webom a spravodajským televíziám. Výnimoční v tomto prieskume sú, pravdu povediac, aj tým, že veria pravdivosti informácií, ktoré im dávajú životní partneri. V malých mestách a obciach sa zasa tešia pomerne nadpriemernej podpore tlačené médiá, politici, armáda, polícia a cirkev...

Prieskum mal ešte jednu veľmi zaujímavú oblasť – pokúsil sa merať aj vzťah medzi dôveryhodnosťou inštitúcií a citovanými zdrojmi. Najsilnejší vzťah zistil medzi tým, ako veríme médiám a ich komentátorom, pričom je jedno, či ide o televíziu, rádio alebo noviny. Tretí sektor, ktorý je na Slovensku uvádzaný ako najmenej dôveryhodný zdroj, by si možno viac pomohol, keby sa o ňom pochvalne vyjadrovali ľudia, ktorí priamo z neho neraz pochádzajú – najmä analytici spoločenského a politického diania. Ich citovanie totiž vyšlo ako najdôveryhodnejšie. No a ešte jedna zaujímavosť – oproti zahraničiu je na Slovensku prekvapujúce aj postavenie automobilizmu, ktorý sa ukázal, ako najakceptovanejší sektor biznisu.

Nepochybujem o tom, že by tak nejako podobne dopadol prieskum aj v Českej republike. Zmyslajšie, návyky a historický nános sú takmer totožné. Plus–mínus. Keď som túto informáciu čítala, neubrnila som sa dojmu, že by sme mali takýmto veciam venovať viac pozornosti. My všetci, ktorí máme niečo spoločné s médiami, politikou či sociálnou sférou, ale koniec-koncov, ako sa v prieskume ukázalo, aj s priemyslom a inými odvetvami nášho života. Veď môže byť svojím spôsobom životne dôležitá, komu veríme nielen my a naši blízki, ale aj susedia, spolupracovníci, ba dokonca i ľudia, ktorých stretávame na ulici...

SLOVÁCI, ČEŠTINA A MF DNES

Keď sa pred časom objavil v sobotnom vydaní denníka MF Dnes zápisník Josefa Chuchmu na tému Slováci a čeština, vzal som to ako úlet, na ktorý nemá cenu reagovať. Búrlivé reakcie na internete i všade v mojom okolí, ma však presvedčili, že za poznámku to stojí. Josef Chuchma, zjavne pod tlakom akútneho nedostatku iných tém, kladie otázku: „Proč mnozí Slováci dlouhodobě žijící a pracující v Česku – a tím nemám na mysli příhraniční oblasti – nemluví česky nebo se česky mluvit nesnaží?“ V podstate si hned aj odpovedá: „Že by pro podobnost obou jazyků, a tedy pro relativní srozumitelnost slovenštiny v tuzemském prostředí?“ Teda, pán Chuchma, žijem v Prahe 17 rokov, po česky hovorím pomerne výnimočne, a to na ľudí, o ktorých si myslím, že by mohli nerozumieť – cudzincov, ktorí majú češtinu naučenú, emigrantov, ktorí sa vrátili po desaťročiach z exilu, mladé predavačky. Na deti známych nie, na tie hovorím po slovensky, a ťažšie slová im hneď aj preložím. Aj takto sa snažím svojou kvapkou prispieť k tomu, aby sa schopnosť porozumieť slovenčine u najmladšej českej generácie celkom nevytratila.

Neviem, či a prípadne prečo to Josefovi Chuchmovi vadí. Nechcem sa oháňať zákonmi, ale aspoň krátky exkurz. Prakticky všetky relevantné normy, a je ich viac než osemdesiat, hovoria o používaní češtiny alebo slovenčiny – pred úradmi, na súde, pri vedení účtovníctva a podobne. Právo používať slovenčinu vo všetkých možných situáciách zaručila aj nedávna ratifikácia Európskej charty regionálnych či menšinových jazykov. Nejde však iba o zákony, skôr o to, čo reflektujú. Totiž že česká spoločnosť, zastupovaná demokraticky zvolenými zákonodarcami, považuje slovenčinu za obohatenie českého prostredia.

Josef Chuchma píše: „Jakmile přijedu na Slovensko a jsem tam déle než den, přirozeně mě to tlačí k používání slovenštiny. Proč tedy někteří Slováci ani po mnoha letech prožitých zde nemohou mluvit česky?“ Pravdu povediac, ak Josef Chuchma nemá veľký jazykový talent, urobil by asi lepšie, keby hovoril peknou češtinou, než zlou slovenčinou.

A čo na to bloggeri? Napríklad aj toto: „Pán Chuchma objavil Ameriku. 'Ale když odejdu žít do Německa, Anglie či Ameriky, tak tam zkrátka přejdu na němčinu či angličtinu a identitu si prostě musí vyřešit v sobě. Stejně jako Češi, kteří vyjedou do těchto krajín.' Samozrejme. Nebudem predsa používať reč, ktorou sa nedohovorím. Ale skúšal sa pán Chuchma zamyslieť nad tým, ako sa správa Čech dlhodobo žijúci a pracujúci na Slovensku?“ Ešte by som dodal: A čo taký nemecký či americký manažér v pražskej pobočke nadnárodnej firmy...?

Vladimír Skalský

Mečiar zostal predsedom HZDS

Predseda vládnej ĽS-HZDS Vladimír Mečiar podľa očakávania na sneme suverénne obhájil svoju vedúcu pozíciu v strane. Podpredsedu parlamentu aj HZDS Viliama Vetešku, ktorý ohlásil protikandidatúru, napokon tesne pred snomom hospitalizovali s nálezom na mozgu. V nemocnici neskôr absolvoval náročnú operáciu. Proti bývalému premiérovi nakoniec neúspešne kandidoval jeho vnútrostranícky oponent, trnavský župan Tibor Mikuš.

Novým podpredsedom ĽS-HZDS sa stal Mečiarov spojenec, minister pôdohospodárstva Miroslav Jureňa, druhým podpredsedom zostal poslanec Milan Urbáni. Mečiarovi blízka poslankyňa Zdenka Kramplová obhájila post ústrednej tajomníčky. Viliam Veteška prišiel neúčasťou na smene aj o post podpredsedu strany.

O predsedovi rozhodlo verejné hlasovanie, ktoré podľa pozorovateľov vyhovovalo skôr Mečiarovi. Mečiar získal 217 z celkovo 240 prítomných delegátov. O Mikušovi sa nehlasovalo, keďže sa delegáti dohodli, že o kandidátoch sa bude hlasovať v abecednom poradí.

Mikuš po voľbe pripustil, že väčšie šance na úspech proti Mečiarovi by mal Veteška. „Keď bola navrhnutá moja kandidatúra, povedal som, že z úcty k navrhujúcim a ku všetkým príjmom, aj keď kocky sú hodené,“ povedal novinárom. Nekritizoval ani spôsob voľby, keďže výsledok je podľa neho jasný. „Myslím si, že to bolo korektné v rámci stanov,“ tvrdil.

Predseda ĽS-HZDS Vladimír Mečiar spochybnil aj voľbu Tibora Mikuša za predsedu krajskej organizácie strany v Trnave. Právo-

platnosť trnavského krajského snemu ĽS-HZDS bude skúmať rozhodcovská komisia. Neúspešný kandidát na post predsedu ĽS-HZDS Tibor Mikuš zostáva v strane. „O svojej budúcnosti rozhodnem sám,“ odpovedal na otázku novinárov či sa neobáva, že bude zo strany vylúčený.

Gašparovič chce znovu kandidovať

Prezident Ivan Gašparovič pochválil svoje pôsobenie počas troch rokov vo funkcii. Podľa vlastných slov prispel k pokojnému demokratickému vývoju a k dobrému renomé Slovenska v zahraničí. Potvrdil, že v roku 2009 by mal záujem kandidovať na post hlavy štátu aj po druhýkrát.

„Dnes môžem s hrdosťou skonštatovať, že Slovenská republika aj mojimi iniciatívami dosiahla na medzinárodnom poli postavenie rešpektovaného partnera,“ povedal Gašparovič novinárom v záhrade prezidentského paláca. Gašparovičovi, ktorý pred viac ako tromi rokmi porazil v prezidentských voľbách svojho bývalého straníckeho šéfa v HZDS Vladimíra Mečiara, v posledných mesiacoch klesala popularita.

Hrušovský naďalej šéfom KDH

Opozičné Kresťanskodemokratické hnutie bude aj naďalej viesť jeho doterajší líder Pavol Hrušovský. Doterajšieho predsedu podporilo 194 delegátov, Hrušovského hlavného vyzývateľa, bývalého ministra vnútra Vladimíra Palka 110 delegátov a tretí kandidát Ján Moravčík dostal sedem hlasov. Hrušovský tak na sneme potvrdil úlohu mierneho favorita.

„Som dojatý,“ povedal staronový predseda bezprostredne po oznámení výsledkov hlasovania. Poďakoval sa Palkovi za to, že ho „vymotivoval“ k hľadaniu ciest lepšej politiky KDH, i Moravčíkovi za odvahu kandidovať. Uchádzači podľa Hrušovského zvedli o post predsedu korektnú a slušnú súťaž, aká patrí len kresťanským demokratom.

Podpredsedom KDH pre vnútornú politiku sa stal bývalý minister spravodlivosti a Palkov spojenec Daniel Lipšic, zahraničným vzťahom sa bude venovať exminister školstva Martin Fronc a podpredsedom pre ekonomiku zostáva Július Brocka. Za podpredsedníčku pre tlač a vonkajšie pôsobenie zvolili delegáti prekvapujúco poslankyňu NR SR Máriu Sabolovú a podpredsedom pre samosprávu sa stal Pavol Tarcal. Dôležitý post sekretára pre regióny bude zastávať primátor Bratislavy Andrej Ďurkovský. Vladimír Palko po neúspešnej kandidatúre na predsedu Kresťanskodemokratického hnutia odmietol kandidatúru na post podpredsedu hnutia. Porazený kandidát tvrdil, že KDH je v kríze, odmietol sa preto uchádzať o post vo vedení strany.

Výmena splnomocnenkyne pre rómsku menšinu

Vláda na návrh vicepremiéra Dušana Čaploviča odvolala splnomocnenkyňu pre rómsku menšinu Kláru Orgovánovú. Vystriedala ju Anna Botošová, dcéra slávneho rómskeho huslistu Berkého Mrenicu. Botošová už s touto problematikou na úrade vlády pracovala, potom odišla na ministerstvo práce. Vicepremiér Dušan Čaplovič povedal, že s Orgovánovou bola zlá spolupráca a nebola

ochotná presadzovať priority vlády v politike voči rómskej menšine. Zameriavala sa najmä na budovanie nových osád. Čaplovič však chce zároveň posilňovať vzdelávanie, zamestnanosť a zdravotnú starostlivosť o Rómov. Odmietla tiež systém budovania nových get a bude sa snažiť zaradiť túto menšinu medzi väčšinové obyvateľstvo.

Zápletky v kauze Malinová

Polícia vypočula muža, ktorý tvrdí, že pozná páchatela útoku na študentku maďarskej národnosti Hedvihu Malinovú. Tieto informácie začala polícia aj preverovať. Až potom sa rozhodne, či bude tento muž postavený do úlohy svedka. Ak tak polícia urobí, bude sa môcť na následnom výsluchu zúčastniť aj Roman Kvasnica, advokát Hedvivy M. Trestné stíhanie vo veci útoku neznámeho páchatela na Hedvihu M. je v súčasnosti zastavené.

Kauza Hedvivy M., ktorá má maďarskú národnosť, sa začala po tom, ako táto študentka Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre oznámila policii, že ju 25. augusta 2006 napadli v parku cestou na fakultu dvaja vyholení muži. Podnetom na útok mal byť študentkin telefonát v maďarskom jazyku, po ktorom ju páchatelia údajne brutálne zbili a blúzku jej popísali protimaďarskými heslami.

Po sérii výsluchov, vyšetrovaní prípadu a odborných analýzach polícia 11. septembra 2006 trestné stíhanie zastavila s tým, že skutok sa nestal. Tohto roku 14. mája polícia obvinila Hedvihu M. z krivej výpovede a krivej prisahy. Prípad dostal medzinárodný rozmer a podpísal sa aj pod ochladenie slovensko-maďarských vzťahov.

... a rozum zostáva stáť

Predseda koalície Najslovenskejšej najnárodnejšej najstrany Janko Slota je známym priateľom menšín a vôbec človekom veľkej tolerancie. Iste preto je aj členom výboru pre ľudské práva. Keď sa prerokovávala téma registrovaných partnerstiev, bohužiaľ chybal. Istá novinárka chcela vedieť jeho názor, nuž mu zavolať. A dozvedela sa. Všetličo.

„Chcem sa opýtať, že či keby bol takýto návrh na stole, či je reálne, že by v rámci koalície prešiel? Aký je váš postoj za SNS?“ položila otázku. „Toto sú závislosti, ktoré sú pre nás skutočne absolútne neprekočiteľné a z toho dôvodu si myslím, že v žiadnom prípade. V žiadnom prípade si nemyslím, že by sme mali v rámci našej koalície uvažovať o tom, aby sme hovorili o zhovadilostiach homosexuality atď.“ Novinárka je nechápavá: „Čiže žiadna právna úprava týchto partnerstiev počas tohto volebného obdobia, kým vy budete členom koalície, neprichádza do úvahy?“ Nuž, sama si za to potom môže, nie? „Viete čo keď vy ste buzerantka, tak mne to moc nevádi. Ale keď to silou mocou budete prezentovať ako v Sao Paule, kde bolo tri milióny buzerantov, tak to už mi vadí,“ hovorí Janko Slota. A ešte: „To je obrovské nebezpečenstvo pre normálnu... normálnych ľudí.“ A novinárka stále nedá pokoj. „Môžete mi ale prosím odpovedať na otázku, či prichádza alebo neprichádza do úvahy, kým vy budete členom koalície, nejaká legislatívna úprava?“ Aj Janko si spoločne s normálnou... normálnymi ľuďmi myslí, že je už otravná: „Viete čo, ja sa vás pýtam, či ste normálna?“ A ona drzo: „Ja som normálna.“ Predseda strany sa iba chce uistiť: „A nie ste buzerantka?“ Novinárka sa tvári, že nie. „Tak čo sa ma pýtate, či som ja normálny. Ja som normálny určite,“ hovorí Slota-Plušt. Vybavené, nie? Ale ako

ovad je tá novinárka: „Ja sa vás nepýtam, či ste normálny, ale či váš postoj je taký...“ Dá sa interviewovanému čudovať, že prechádza do protiofenzívy? „Vy chcete akurát otočiť, vždy chcete otočiť niečo, čo je normálne voči niekomu.“ Novinárka, že nie, nie, nechcem otočiť. „Ale v konečnom dôsledku slovenská spoločnosť uvidí, že čo ste za špiny,“ vidí národný buditeľ a štátnik budúcnosť. „Kto ako, my sme špiny? Teraz myslíte novinárov alebo...?“ – tu ju máš, zaskočená je žurnalistka. „Vy konkrétne, vy ste špina,“ uzatvára druhý najobľúbenejší politik Slovenska, hneď po premiérovi a pred prezidentom. „Môžete mi teda odpovedať na moju otázku?“ – no ovad šuvis. A tu aj človek s trepezlivosťou h svetca, Ján Slota, skladá telefón. Ani jej nepovedal nič trebné ako „Nevolaňte mi, keď som ozráty“.

S novinármi je to ťažké. „Viete čo, vykašľať sa na novinárov,“ povedal v tom istom čase Robert Fico na straníckom mítingu. „Je to hriech a tomu sa neuhneme, keď sme kresťania. V jadre je homosexualita hriechom. Sme humanitná a slušná spoločnosť, tak musíme poznať hranicu 'odtád potád', vysvetlíl zasa poslanec Gabura, po slovensky Brána. Ako to hovorieval Hrnko? Na Slovensku je to tak.“

Tak niečo veselšie. V Bratislave ukradli električku. Zlodziej ale neušiel, vypli mu totiž prúd. Tak z električky vybehol a ušiel. A v Nemecku najali na rozveselenie opíc zabávačku. No a my na Slovensku nič také nepotrebujeme. Predpokladám, že opice si majú z koho vybrať, aj pokiaľ chcú voľiť.

P. A. F. Ztohotový

V študentskej menze univerzitného mesta na okraji nemeckého Bayreuthu počuť vravu v zemlinskom nárečí. Študenti, doktorandi, vedeckí pracovníci z Košického kraja sú tu častými hosťami. Do veľkej miery je to zásluha špičkového biochemika profesora Mathiasa Sprinzla. Donedávna jeden z prorektorov tejto univerzity má svoje korene na Slovensku, kde vyrástol a vyštudoval. Vedeckú kariéru však začal v Prahe, odkiaľ neskôr aj emigroval. Jeho laboratórium úzko spolupracuje so slovenskými výskumníkmi.

Profesor Šorm bol vtedy nielen riaditeľom ústavu, ale aj predsedom celej akadémie a jeden z učiteľov ma k nemu odporúčal so zdôvodnením, že pod lampou býva najväčšia tma. Šorm mal v ústave viacero ľudí so zlým kádrovým posudkom. Často

Slovenskí vedci SÚ NA VYSOKEJ úrovni

Už v minulom desaťročí ste rozvinuli intenzívnu spoluprácu s košickou univerzitou, jej Ústavom chemických vied a Katedrou biochémie. Prečo nie s Technickou univerzitou v Bratislave, ktorú ste kedysi vyštudovali?

Základom všetkých dobrých vzťahov sú ľudské kontakty. V Košiciach prednášal organickú chémiu vedúci mojej diplomovej práce profesor Kristián. Jeden z mojich prvých telefonických rozhovorov

v roku 1989, po páde železnej opony, patrili jemu. Naša univerzita v Bayreuthu má veľa spoločných charakteristík s univerzitou v Košiciach, preto nebolo ťažké presvedčiť kolegov, že Košice sú pre nás dobrý partner. Dnes sú východniari u nás ako doma, ich zemlínčinu často počuť v laboratóriách či v menze. Študujú tu alebo prichádzajú na vymenu. To je úžasne pozitívne a potrebné.

S košickými biochemikmi spolupracujete na výskume termofilných proteínov a štúdiu sil, ktoré zabezpečujú ich vysokú tepelnú stálosť. Čo si možno sľubovať od výsledkov tohto bádania?

Mnohí nevedia, že život je možný aj pri teplotách vyšších, ako je teplota vriacej vody. Baktérie, ktoré takéto podmienky vydržia, sa riadia určitými pravidlami. Tie nás zaujímajú a otvárajú nám možnosť ich mnohostranného využitia. Napríklad v prácach prostriedkoch sa používajú enzýmy, ktoré vydržia vysoké teploty a odbúrávajú tuky a bielkoviny. V našom laboratóriu v súčasnosti používame jeden extrémne stabilný enzým, izolovaný z baktérií žijúcich na morskom dne v blízkosti sopky Vezuv. Tento enzým sme kombinovali s mikročipmi, ktoré každý pozná z bankomatových kartičiek. Výsledkom tejto výskumnej práce je mikročip využiteľný na analytické účely v potravinárskom priemysle a v medicíne.

Na čo konkrétne sa dá využiť?

Napríklad na stanovenie aminokyselín, na zisťovanie nákazlivých chorôb alebo pri analýze DNA. Poviem viac: tieto čipy, zabudované do malých elektrických prístrojov, budú schopné nahradiť celé laboratóriá, ktoré dnes ešte potrebujeme na podobné účely. Biokatalýza za extrémnych podmienok má však význam aj pri priemyselnom využití prírodných zdrojov a pri alternatívnych metódach využívania energie z poľnohospodárskych produktov. Prirodzene, tento výskum a jeho využitie by neboli možné bez hlbokého poznania teoretických súvislostí enzymatickej činnosti a skladby bielkovín.

Aké šance tu môže mať slovenská veda so svojimi skromnými finančnými možnosťami?

Skromné finančné prostriedky pre vedu - ak je to tak - bývajú spravidla dôsledkom ich nesprávneho rozdelenia. Kvalitatívne musí veda na Slovensku zodpovedať pomerom globalizovaného sveta. Tu neplatia nijaké výhovorky. Podľa mojich skúseností sú však slovenskí vedci, s ktorými spolupracujeme, na vysokej úrovni a výrazne prispievajú k výsledkom spoločného výskumu.

Prezradte niečo o sebe. Ako si spomínate na detstvo a niekdajšiu Bratislavu?

Pochádzam zo starej remeselníckej a podnikateľskej bratislavskej rodiny. Narodil som sa vo vojnových rokoch a moje rodné mesto Levice som skutočne spoznal, až keď som bol dospelý. Mám rád krajinu a ľudí, ktorí tam žijú. Domov je miesto, kde sme strávili svoje detstvo a kde sme vyrástali. To je pre mňa Bratislava. Aj keď život v 50. a 60. rokoch nebol veľmi farebný a príťažlivý, Bratislava bola a zostala mojim domovom. Chránený tradíciou našej rodiny a vystavený vplyvom zložitých spoločenských pomerov som tu dostal svoje vzdelanie a životnú školu.

Po štúdiu v Bratislave ste pracovali v jednom z najlepších ústavov akadémie vied v Prahe, po boku priekopníka československej biochémie Františka Šorma. Ako si na tie roky spomínate?

opakoval: Politiku tu robím ja, vy sa venujte vede. A na prácu nám vytváral skutočne dobré podmienky. Pražské roky mi dali skvelý základ pre neskoršiu činnosť v zahraničí.

Šorma odstavila z riadenia vedy normalizácia, vy ste sa rozhodli po okupácii v roku 1968 emigrovať. Najprv ste však žili v Kanade, však?

Pojem „emigrácia“ nepoužívam rád. Vedci neemigrujú, oni len pôsobia tam, kde na svoj výskum majú dobré podmienky. V Novom svete som sa mohol ďalej vzdelávať a pracovať vo vynikajúcich laboratóriách, naše korene sú však v Európe. Tu sa necítim ani trocha emigrantmi.

Prečo ste nakoniec zakotvili v Nemecku?

Nemôžem za to, že som sa dvadsať rokov nemohol vrátiť do Bratislavy. A môj pozitívny vzťah k Nemecku vyplýval z bratislavského pôvodu a z prostredia, v ktorom som vyrástol. Nemecká spolková republika nás prijala s otvoreným náručím a umožnila nám podieľať sa na budovaní nových vysokých škôl a vedeckých pracovísk, ktoré v dôsledku druhej svetovej vojny stále pociťovali nedostatok kvalitných výskumníkov. Hoci som mal aj iné možnosti, usadil som sa s rodinou vo východnom kúte Nemecka, neďaleko od Chebu, v Bayreuthu. Tu sme sa podieľali na výstavbe novej univerzity. Jej prorektorom som bol päť rokov.

V čom by sme mali dobíhať vyspelejšie západné krajiny či vzory a v čom by sme si mali zachovať svojbytnosť, vlastnú tvár?

Slovensko je dnes na veľmi dobrej ceste. Celá Európa sa musí pozeráť do spoločnej budúcnosti. Všetci máme čo dohádzať, na Východe aj na Západe. Keby ste iba „dohádzali“ to, čo v západnej Európe už existuje, opakovali by ste mnoho chýb, ktorých sme sa tu v predchádzajúcom vývoji dopustili. Želal by som si, aby sa tu aj tam venovalo oveľa viac pozornosti výchove detí a mladých ľudí v rodinách, školách a vo vede. Menej peňazí do veľkých áut a nezmyselnej spotreby, viac do výchovy budúcej generácie. Slovensko musí byť schopné šľachtiť svoju inteligenciu doma, nie v zahraničí.

Vladimír Jancura

Na začiatku júna oslávil významné výročie Slovenský evanjelický a. v. cirkevný zbor v Prahe – pripomenul si svoj vznik pred šesťdesiatimi rokmi. V programe osláv dominoval najmä slávnostný koncert Michelle Hradeckej spojený s uvedením knihy Pavla Haluku o histórii tohto cirkevného zboru a vernisážou stálej výstavy o pôsobení zboru v kostole sv. Michala v Jirchářích. Na druhý deň podčiarkli okružle jubileum i slávnostné bohoslužby. Pri tejto príležitosti si pripomeňme dejiny zboru, ako i kostola, v ktorom pôsobí.

HISTÓRIA KOSTOLA SV. MICHALA V JIRCHÁŘÍCH NA NOVOM MESTE

História kostola sv. Michala v Jirchářích sa začína datovať už začiatkom 12. storočia, keď kladrubskí Benediktíni v roku 1115 dostali pod Zderazským kláštorom miesto, na ktorom založili osadu, ktorá sa podľa nich začala volať Opatovice. Písomne je však meno tejto časti doložené až v roku 1318.

Kostol sv. Michala bol pravdepodobne postavený už v období, keď sa Opatovice zakladali, ako farský chrám tejto novej osady. Podľa spomínanej záhrady sa táto svätyňa ešte v listinách zo 14. a 15. storočia nazývala kostolom sv. Michala v „zahradě díňové“.

Okrem farára v kostole pôsobili aj správca školy, zvonár a správcovia oltárov. Z tohto obdobia sú nám známe štyri bočné oltáre. Okolo kostola sa rozkladal aj priestranný cintorín, na ktorom stála fara. Neskôr, keď sa v roku 1419 Prahou začali šíriť husitské myšlienky, sa vraj na cintoríne pri sv. Michalovi strhla hádka medzi kňazom Zikmundom a laikom z husitských radov. Bola taká vážna, že husita bol vzápätí zabitý. Kostol sv. Michala na niekoľko mesiacov potom prevzali a obsadili husiti.

V 17. a 18. storočí sa služby Božie v tomto chráme konali ako v každom farskom kostole, pravidelne. Jeho cirkevníci boli pochovávaní na cintoríne v okolí kosto-

DUŠAN TILLINGER

la alebo v jeho vnútornej krypte. V roku 1789 bol však kostol odsvätený a za 880 zlatých predaný neznámemu vlastníkovi. V roku 1970 ho kúpili nemeckí luteráni, ktorí ho upravili na svoju modlitebňu. Napriek tomu hlavné múry tohto chrámu pochádzajú z 12. storočia, rovnako ako i guľaté piliere a polkruhové oblúky, ktoré oddeľujú hlavnú loď od bočných. Dom, ktorý niekedy býval svätomichalskou školou, sa neskôr stal farským príbytkom. Časť cintorína na juhu kostola bola upravená na záhradku.

V Prahe sa čoskoro po Tolerančnom patente utvorili dva luteránske cirkevné zbory – nemecký a český. Ten nemecký vznikol pri miestnej nemeckej posádke a pridali sa k nemu členovia mnohých šľachtických rodín. Český cirkevný zbor tvorili väčšinou pražskí mešťania a príslušníci ostatných občanov.

Český cirkevný zbor v Prahe sa veľmi rýchlo konstituoval. V Truhlárskej ulici si jeho cirkevníci kúpili objekt č. 1113, v ktorom vybudovali modlitebňu, byt farára a tiež ubytovacie priestory pre ostatných cirkevných služobníkov. Nemeckí evanjelici sa schádzali v takzvanom Morzínskom paláci, v rezidencii generála grófa von Wurmsera v bývalej Spornsergasse 256, dnešná Nerudova ulica, na mieste súčasného Rumunského veľvyslanectva.

Po vypuknutí francúzskej revolúcie veľká časť vojenskej posádky z Prahy odišla. Z toho dôvodu nemeckí evanjelici začali hľadať vhodné miesto, vhodný chrám, okolo ktorého by si mohli vytvoriť svoj zbor. Pokus získať niektoré zrušené kostoly sa nevydaril. V ústrety im však vyšiel kupec Kern, ktorý im ponúkol budovu kostola sv. Michala, ktorú používal ako sklad. Predal im ho 28. apríla 1791. V tom istom roku bol chrám zrenovovaný a od 1. slávnosti svätodušnej, 12. júna 1791, sa tu začali vykonávať nemecké evanjelické bohoslužby.

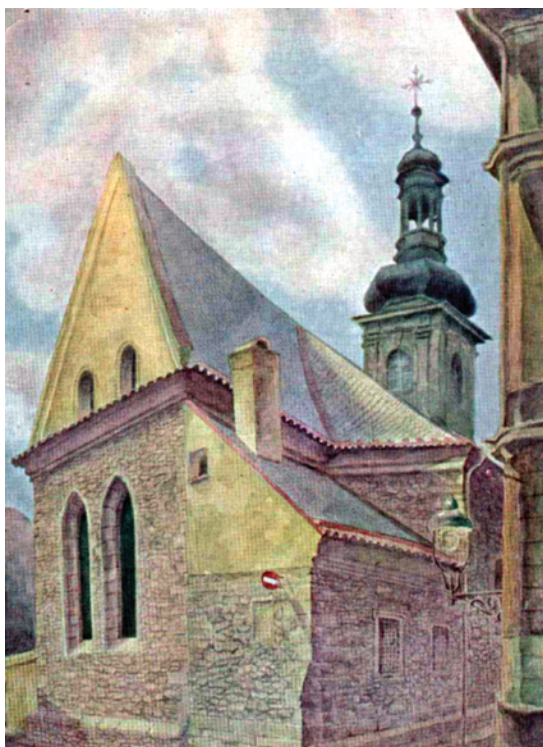
Keďže nemecká evanjelická cirkev rástla, začala postupne budovať i ďalšie chrámy. Nemeckí evanjelici v Prahe žili pomerne aktívnym náboženským životom. Náboženské povedomie sa upevňovalo a zostávali v stálom kontakte s ostatnými náboženskými inštitú-

Aktívny ŠEŠŤDESIATNIK

DUŠAN TILLINGER

ciami v Nemecku. Nepodľahli ani unionizačným snahám v Čechách a na Morave po I. svetovej vojne, keď evanjelici a.v. a reformovaní h.v. vytvorili unionovanú Českobratenskú cirkev evanjelickú. Zostali verní svojmu augsburskému vyznaniu, čím si aj kostol sv. Michala zachoval svoj luteránsky charakter.

V období II. svetovej vojny sa situácia v nemeckom zbore veľmi skomplikovala. Po jej skončení museli Nemci, to znamená aj nemeckí evanjelici, opustiť Prahu a teda aj svoje zbory, svoje chrámy, ktoré si za ťažkých podmienok vybudovali. Týmto bol náboženský luteránsky element v Prahe veľmi oslabený.

VZNIK SLOVENSKÉHO EVANJELICKÉHO

A. V. CIRKEVNÉHO ZBORU V PRAHE

Obrat nastal až v roku 1947. Už po vzniku Československej republiky sa veľká časť slovenských evanjelikov ocitla v Prahe, respektíve na iných miestach historických Českých krajín. Slovenskí evanjelici pred založením vlastného zboru v Prahe navštevovali bohoslužby v iných zborech. Počet prisťahovalcov však po roku 1939 rapídne vzrástol, pretože sa mnoho zmiešaných manželských párov muselo vysťahovať zo Slovenska. Najsilnejší prúd sťahovania Slovákov do Čiech nastal práve po II. svetovej vojne. Mnohí z nich túžili po vlastných službách Božích, po vlastnom zbore, kde by sa mohli duchovne vzdelávať v materinskej reči.

Práve za týmto účelom bol podpredsedom vlády Jánom Ursínom vyčlenený komplex budov bývalej nemeckej evanjelickej cirkvi na ulici V Jirchářích. Vďaka agilnému kurátorovi Dr. S. Hriankovi a ďalším osobnostiam, ktoré vtedy pôsobili v Prahe, bol 27. 2. 1947 zvolaný do chrámu sv. Michala v Jirchářích mimoriadny konvent, ktorý sa uzniesol na zriadení samostatného Slovenského evanjelického a.v. cirkevného zboru v Prahe.

Historicky prvým farárom Slovenského ev. a.v. cirkevného zboru v Prahe bol neskorší biskup Slovenskej evanjelickej a.v. cirkvi Rudolf Košíťal, ktorý zbor organizačne podchytil. Bol akýmsi misijným kazateľom zboru.

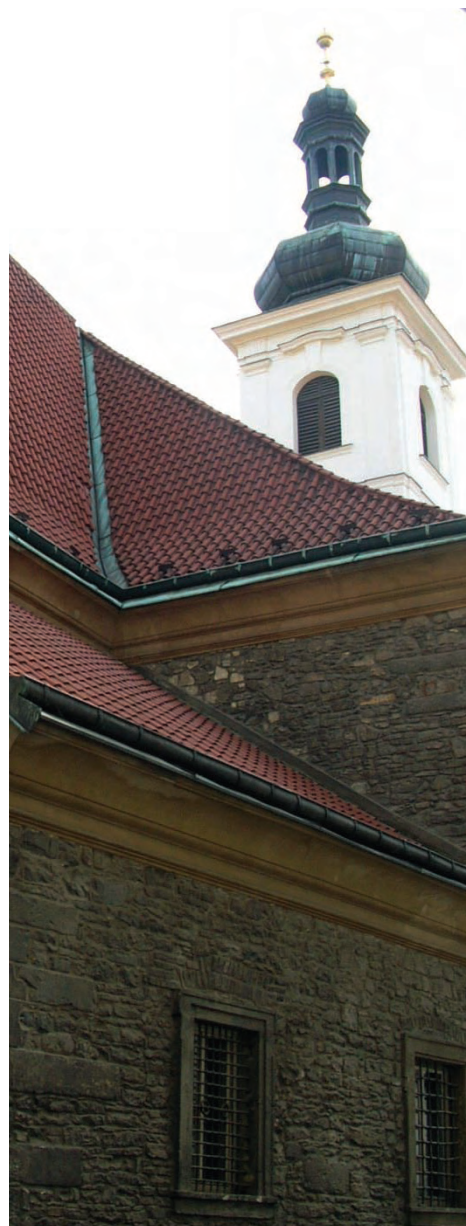

V cirkevnom zbore pôsobil do roku 1956. Po jeho odchode prišiel do Prahy Eugen Mičovský. On previedol zbor cez zložitú obdobie marxistickej ateizácie a útlaku 50. rokov. Treba mať na zreteli, že zbor vznikol v predvečer februára 1948, nemal dostatočné historické základy, a preto tlak likvidácie cirkvi niesol o to ťažšie.

Počas pôsobenia brata farára Emanuela Vargu sa v rokoch 1973 - 84 uskutočnila zložitá rozsiahla rekonštrukcia kostola a vytvorili sa predpoklady pre právne riešenie vlastníctva kostola. Začiatkom deväťdesiatych rokov po jeho odchode do dôchodku v zbore krátko pôsobil Ján Bunčák. Po ňom prišiel farár Andrej Hliboký. V zbore pôsobil dvanásť rokov. Jeho pôsobenie bolo charakterizované prelomovými rokmi 1992 - 93, keď sa dovtedajšia Česko-Slovenská federatívna republika pod vplyvom politických okolností rozdelila na dva samostatné a suverénne štáty. Dôsledkom toho sa slovenský zbor v Prahe formálne inštitucionalizoval na samostatnú Evanjelickú cirkev a.v. v Českej republike.

KONTAKT

Slovenský evanjelický augsburského vyznania
cirkevný zbor v Prahe
V Jirchářích 14/152
110 00 Praha 1 tel: +420 222 716 864
mobil: +420 721 369 750
e-mail: slovzbor.praha@ecav.cz
URL: www.ecav.cz/slovenskyzbor

V druhej polovici deväťdesiatych rokov v zbore pôsobili dvaja neordinovaní pracovníci David Jurech a Pavol Halaj. Vzali si na starosť prácu s mládežou, vedenie študijných biblických hodín, ako i prevádzku Centra pomoci, ktoré v miere svojich možností poskytovalo diakonickú pomoc členom nášho zboru ako i blízkeho okoliu. Na sklonku roku 2001 prijal cirkevný zbor kaplána Františka Korečka. 1. januára 2003 sa stal novým farárom zboru Dušan Tillinger, ktorý 1. januára 2004 prevzal funkciu superintendenta cirkvi.

BOHOSLUŽBY

Bohoslužby sa v tomto zbore konajú pravidelne každú nedeľu o 9,30 hod. v kostole sv. Michala v Jirchářích. Navštevuje ich priemerne sedemdesiat ľudí. Stred týždňové Bohoslužby sú vždy vo štvrtok o 18,00 hod., resp. o 17,00 hod. v zimnom čase. Okrem Bohoslužieb sa konajú biblické hodiny mládeže (streda 19,00 hod.), biblické hodiny pre dospelých (utorok 15,00 hod.), vyučuje sa náboženstvo (pondelok 17,00 hod.) a detská besiedka (nedeľa 9,30 hod.). Z nepravidelných aktivít treba spomenúť mesačné prednášky, týkajúce sa rôznych tém, ktoré práve dnes hýbu spoločnosťou a rôzne iné detské a mládežnícke aktivity.

Mária Kráľovičová oslávila v júni svoje významné životné jubileum – neuveriteľnú osemdesiatku. Hoci sa v prostredí slovenského kultúrneho života zapísala skôr ako divadelná herečka, vytvorila aj množstvo úloh najmä v televíznej a niekoľko vo filmovej tvorbe. Od začiatkov svojej kariéry sa uplatňovala aj ako recitátorka, s jej príznačným zvonivým hlasom a podmanivým prejavom sa spájajú stovky rozhlasových postáv.

SNIMKY: VRCHIV

HERECTVO neopustím

Mária Kráľovičová sa narodila v malej dedinke Čáry na Záhorí, bez vlakového či autobusového spojenia, ďaleko od mestského divadelného života. Aj keď v rodine mali blízko ku „komedianstvu“, jej mama bola ochotníčka a teta pracovala ako uvádzačka v Slovenskom národnom divadle, netušila, že jej osud predurčil dráhu herečky. Najskôr sa učila za holičku, bola predavačkou a úradníčkou, až si náhodou prečítala v novinách inzerát. Bolo to v roku 1945, keď sa v budove

SND konal konkurz do hereckých súborov celého Slovenska. Prijali ju vtedy ako jedinú. Tak sa dostala do Martina, kde sa začala učiť abecedu herectva. Po dvoch rokoch sa vrátila do Bratislavy, aby sa stala študentkou dramatického odboru konzervatória. Už počas štúdia ju v roku 1948 angažovali do činohry Slovenského národného divadla. Jej prvou úlohou bola postava Anežky v Moliérovej „Škole žien“ v režii Karola L. Zachara, no o pár mesiacov prišla jedna z jej životných rolí, Sládkovičova „Marína“ pod vedením režiséra Jozefa Budského. Členkou činohry SND je dodnes, momentálne ju môžeme vidieť vo Feydeauovom „Chrobákovi v hlave“, v Tajovského „Ženskom zákone“, v Bernhardtovom „Ignorantovi a šialencovi“, Timravínovom „Veľkom šťastí“, v Andrejevovej „Kataríne“ a v hre Táni Kusej „S mamou“.

Hoci, ako sama tvrdí, divadlo pre ňu znamená základ, druhým domovom sa jej stala televízia. Ako vníma rozdiel medzi divadlom a filmom? „Rozdiely sú aj nie sú. Nie v pocitoch, vo vnímaní, ale iné je

to fyzicky. V divadle prežívam hru a svoju úlohu ako celok. Vykročím – a idem do cieľa, nech sa deje, čo sa deje. Vo filme a v televízii sa dá so záberom pracovať, viac to závisí od techniky, nie od herca. Ale aj tak rada spomínam na časy, keď sme aj v televízii „robili divadlo“ – na jeden pokus a na živo. Boli to nervy, ale tiež krásne dobrodružstvo, neznáma krajina, obohacujúca a inšpirujúca. Najradšej som mala poéziu a veľké, citové role. No herečka musí hrať všetko, ak je vec dobrá a zaujímavá. Pre mňa je rozhodujúca kvalita textu.“

Na televíznej obrazovke sa objavila ako prvá slovenská herečka. Bol to vtedy odvážny krok, televíziu považovali za málo seriózny prostriedok a mnohí ju od nej odhovrali. Spolu s Elom Romančíkom, pod režijným vedením Jána Roháča, otvorili v roku 1956 televíznou inscenáciou „Dovidenia, Lucien“ legendárnu sériu televíznych pondelkov. Hoci vtedy netušila, čo pre ňu bude televízia znamenať, priniesla jej stovky ďalších úloh v inscenáciách a seriáloch. Vďaka účinkovaniu v inscenáciách ako „Anna Christie“, „Buddenbrookovi“, „Leto v Nohante“, „Zbohom, pán profesor“, „Výnosné miesto“, „Ludský hlas“, „Verejný žalobca“ či „Inšpektor sa vracia“ sa dostala do povedomia československých divákov. Ani v súčasnosti sa televíznej tvorbe nevyhýba, donedávna vytvárala jednu z hlavných postáv v televíznom seriáli „Rodinné tajomstvá“. Za celoživotné zásluhy v oblasti televíznej tvorby ju na galavečeri OTO 2006 uviedli do Siene slávy.

Dnešného televízneho diváka vníma inak ako za čias televíznych pondelkov. Hovorí, že „dnes ľudia zízajú na reality šou, aj keď na ne nadávajú. Azda by sa už ani nevedeli sústrediť na inscenáciu, prevláda záujem o rýchlo stráviteľné typy programov. Akoby sa im už nechcelo rozmýšľať, vnímajú len momentálne informácie – je to duchovný mor ľudí“.

Filmová tvorba k Márii Kráľovičovej natoľko štedrá nebola. Sama to vysvetľuje z pohľadu ženy – herečky. „Slovenský film sa podľa mňa zachoval k ženám zle – a to doslova. Ani jedna z našich herečiek sa nestala hviezdou prostredníctvom Slovenskej filmovej tvorby. Emília a Magda Vášáryové sa preslávili na Barrandove, rovnako ako Božidara Turzonovová, Zdena Studenková a ďalšie. Herečky akoby tu v tom období ani nejestvovali, neobsadzovali ich do výrazných postáv. Veľké úlohy v tom čase patrili mužom – Jánošík, Kapitán Dabač... Jednoducho, akoby slovenských filmárov osud žien vtedy vôbec nezaujímal.“

Prvú filmovú úlohu v roku 1950 vytvorila v Bielikovej „Priehrade“ v postave Ulky Bujinovej, partnerky Júliusa Pántika. Nasledovala detektívka Petra Solana „Muž, ktorý sa nevrátil“ (1959), jej komediálnu stránku herectva využil Ján Lacko v snímkach „Skalní v ofsajde“ (1960) a „Výlet po Dunaji“ (1962) a v roku 1963 stvárnila hlavnú ženskú úlohu vo filmovom prepise Čechovovej divadelnej hry „Ivanov“ v režii Jozefa Budského, ktorý si tak zopakoval slávnu inscenáciu zo SND. Nie tak dávno sa Mária Kráľovičová objavila vo filmoch Evy Borušovičovej „Amália, ja sa zbláznim“ (1999) a „Vadí nevádi“ (2001). Nakrúcanie a spolupráca s mladými režisérmi a mladými hercami sú pre ňu veľmi osviežujúce. Ako sama povedala, má radosť z toho, že ju berú ako kamarátku. Práca s nimi na ňu pôsobí omladzujúco.

Mária Kráľovičová patrí medzi tých, ktorí svoj vek nevnímajú. Je známa ako čulá a vitálna dáma, zapálená pre prácu. Tajomstvo jej dobrej kondície a aktivity tkvie predovšetkým v činorodej povahe, ktorá jej nedovoľí sedieť so založenými rukami. „Mám priveľa energie, než aby som celkom nechala herectvo. A kým ma režiséri potrebujú – čo si môžem želať viac?“

Zuzana Oravcová

SLOVENSKÉ DÔCHODKY, ČESKÍ DÔCHODCOVIA

Už viackrát sme v Slovenských dotykoch písali o probléme českých dôchodcov, ktorí dostávajú dôchodok zo Slovenska. Dnes ide asi o tri tisícovky pôvodne československých penzistov, ktorí dnes žijú v Česku, ale dostávajú významne nižšie dôchodky zo Slovenska iba preto, že za spoločného štátu pracovali pre firmy so sídlom na Slovensku. Časť z nich pritom nikdy neopustila české územie.

Ministerstvo práce a sociálnych vecí naďalej nechce dôchodky dorovnávať napriek opakovaným rozhodnutiam Ústavného súdu ČR. Za prelomový je považovaný jeho marcový verdikt v prípade Anny Weiszovej. Plénum rozhodlo v prospech tejto penzistky a sudca spravodajca Vladimír Kúrka konštatoval, že nález otvoril priestor na dorovnanie nižších slovenských dôchodkov. Sudca

práce a sociálnych vecí, že keby doplácalo nižšie slovenské dôchodky, porušilo by právo Európskej únie. Ministerstvo ďalej tvrdí, že doplácanie dôchodkov by viedlo podľa euronoriem k tomu, že by nárok na český dôchodok získala veľká skupina dôchodcov na Slovensku, ktorí odpracovali v spoločnom štáte 25 rokov. Českú republiku by také dorovnanie podľa ministerstva stálo miliardy. Ústavný súd však konštatoval, že na posúdenie nároku pani Weiszovej kvôli prístupu Česka k Európskej únii nevyplývajú žiadne dôsledky.

Súdy rozhodli v prospech „slovenských dôchodcov“ prvý raz už v roku 1997, o rok neskôr sa ich zastal aj Najvyšší súd ČR.

Ministerstvo však prístup zatiaľ zmeniť nechce a výrok Ústavného súdu za prelomový nepovažuje. Uviedlo to aj

vyplývajúca zo zmluvy uzatvorenej medzi ČR a SR, je diskriminujúca. „Nemožno akceptovať takú aplikáciu zmluvy, ktorá by bola v rozpore s ústavnými právami občana,“ konštatoval sudca a bývalý minister Miloslav Výborný. Problém bude napokon riešiť aj Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu.

Vladimír Skalský

PREMIÉRI V4 V BRATISLAVE

V Bratislave sa 18. júna uskutočnilo stretnutie predsedov vlád krajín Vyšehradskej štvorky (V4) a Portugalska, ktoré bude predsedáť EÚ. Premiér Robert Fico, ktorý bol hosťom jednodňového summitu, na ňom svojmu českému kolegovi Mirkovi Topolánkovi zároveň odovzdal rotujúce predsedníctvo zoskupenia na nasledujúce ročné obdobie. Rokovanie premiérov Visehradskej štvorky (V4), ktoré sa začalo ubezpečovacími o vzájomnej podpore pri vstupe do Schengenu, energetickej bezpečnosti či globálnom otepľovaní, sa skončil roztržkou o európskej ústavnej zmluve. Premiér Robert Fico označil prioritnú záležitosť Poľska - zmenu väčšinového hlasovania - za vec, ktorá nikoho nezaujíma a nikto jej nerozumie. Maďarský premiér Ferenc Gyurcsány sa postavil za Fica a vyhlásil, že o rozhodovaní by sa už nemalo diskutovať, ale mal by sa akceptovať model dohodnutý v ústavnej zmluve. Poľský premiér Jarosław Kaczyński dôrazne vyzval partnerov, aby zmenili rétoriku, pretože, ak prídu s takouto rétorikou na summit únie koncom mesiaca, dohoda nebude možná. Kaczyński vyhlásil, že takáto rétorika mu pripomína minulé desaťročia.

Po stretnutí sa uskutočnila pracovná schôdzka slovenského premiéra s predsedom vlády Maďarska Ferencom Gyurcsányom. Hovorili o rozvoji dvojstrannej spolupráce. Podpísali aj medzištátnu dohodu o prevádzke, údržbe a modernizácii hraničných cestných mostných objektov a úsekov ciest na spoločnej štátnej hranici. Oficiálne bilaterálne stretnutie predsedov slovenskej a maďarskej vlády sa uskutočnilo naposledy v roku 2002, odvtedy sa premiéri stretli iba v spoločnosti ďalších politikov, a to na schôdzke V4 alebo na podujatiach Európskej únie. Gyurcsány sa mal s Ficom osobitne stretnúť už 10. októbra v maďarskom Vyšehrade počas minuloročného summitu V4. Spoločné rokovanie však napokon zrušil s odkazom na problémy vo vzájomných vzťahoch, protimaďarské prejavy na Slovensku a nacionalistické prejavy vládnej SNS.

ZAMAROVSKÉHO ULICA

Významný slovenský historik a spisovateľ Vojtech Zamarovský, ktorý prežil väčšinu života v Česku a takmer pred rokom zomrel v pražskej nemocnici, bude mať v rodnom Trenčíne svoju ulicu. Ulica Vojtecha Zamarovského vznikne premenovaním jednej vetvy Ulice Marca Aurélia v trenčianskom podhradí. Jej vyústenie je pred farským kostolom vedľa rodného domu spisovateľa, ktorý bol aj zakladajúcim členom Slovensko-českého klubu a spolu s prozaikom a veľvyslancom Ladislavom Ballekom čestným predsedom Slovenského literárneho klubu v ČR.

(low)

dodal, že záleží na úradoch, ako to urobia. Za prelomové považuje rozhodnutie aj ombudsman Otakar Motejl, ktorý sa v kauze dlhodobo angažuje. Nejde pritom o prvé rozhodnutie Ústavného súdu v prospech tejto skupiny dôchodcov. Súd konzistentne dáva ich požiadavkám za pravdu. Zastal sa ich už štyrikrát, iba raz žiadosť zamietol z formálnych dôvodov. Prvý raz o tom však rozhodovalo plénum Ústavného súdu a výrok sudcov je veľmi jasný a podrobný.

Ústavný súd povedal, že na dobu zamestnania pre zamestnávateľa so sídlom v slovenskej časti československého štátu sa nemožno pozeráť ako na zamestnanie v cudzine. Takéto rozlišovanie považuje Ústavný súd za diskriminujúce, pretože nie je podložené „objektívnymi“ a „rozumnými“ dôvodmi. Takisto odmietli úpravu, vyplývajúcu z česko-slovenskej dohody, keď jasne povedali, že ratifikáciou medzinárodných zmlúv nie sú dotknuté výhodnejšie práva, ochrana a podmienky, poskytované a zaručené vnútroštátnym zákonodarstvom. Ústavných sudcov nepresvedčilo ani tvrdenie českého Ministerstva

v odpovedi dcére pani Weiszovej. Argumentuje, že ide iba o rozhodnutie procesné. Podľa ministerstva je preto potrebné počkať predovšetkým na rozhodnutie Najvyššieho správneho súdu ČR, ku ktorému prípad ústavní sudci svojím rozhodnutím poslali. Najvyšší správny súd je však vo svojom rozhodovaní viazaný názorom Ústavného súdu, ide teda zrejme iba o zdržiavaciu taktiku ministerstva. Súd totiž bude niekoľko mesiacov rozhodovať. Pritom do roku 2003 úrady dorovnania priznávali a desiatky ľudí ho stále dostávajú. „Je nemožné právne či ľudsky vysvetliť ľuďom, že nemajú nárok na dorovnanie iba preto, že do dôchodkového veku sa dostali po vstupe ČR do únie,“ konštatuje Otakar Motejl.

Ministerstvo postupuje v zhode s Českou správou sociálneho zabezpečenia. Okrem Anny Weiszovej preto dodnes čaká na vyriešenie svojho prípadu aj Vlasta Hezká, ktorej pritom ústavní sudcovia vyhovelí už v apríli 2005. Ani výrok najvyššej právnej autority v krajine jej teda už dva roky k vyššiemu dôchodku nepomohol. Pritom aj v jej prípade sudcovia jasne povedali, že situácia,

Praha otvorila Dom národnostných menšín

O spoločnom pražskom sídle organizácií národnostných menšín sa hovorí od roku 1992. Postupne sa hovorilo o troch rôznych budovách, v roku 2002 nadobudol projekt konkrétnejšiu podobu, čakal ho ešte celý rad problémov. Napokon nadišiel „Deň D“ 21. júna 2007. Praha otvorila Dom národnostných menšín na Vocolovej ulici 3 na pražských Vinohradoch, neďaleko stanice metra I. P. Pavlova.

Projekt vznikol vďaka spolupráci vlády a pražského magistrátu. V roku 2002 schválilo pražské zastupiteľstvo zámer domu v rámci svojej Konceptie politiky Prahy vo

nostné menšiny. Celý proces sa však pozastavil, keď sa Elektrotechnický spolok český obrátil na súd s reštitučným nárokom na budovu. Hlavné mesto vyhralo súdny spor začiatkom roku 2006 a Rada vlády pre národnostné menšiny opäť odporučila vláde, aby poskytla na rekonštrukciu finančnú dotáciu. Vláda uvoľnila 20 miliónov korún. Došlo však k ďalšiemu pozastaveniu procesu, keďže sa ukázalo, že budova je v omnoho horšom stave, než pred začiatkom súdneho konania. Náklady sa zvýšili o viac než 18 miliónov. Celkovo tak mesto vynaložilo viac než 33 miliónov.

V budove je 24 kancelárií, spoločenská sála, knižnica, archív, zasadacia miestnosť a kaviareň. V priestoroch je

Slováci, Srbi a Ukrajinci. Podľa slov predstaviteľov menšín bude mať budova značný význam najmä pre menej početné z nich. Slovenská komunita s množstvom kultúrnych, vydavateľských a vzdelávacích aktivít by zrejme potrebovala celú takú budovu sama – jednotlivé združenia majú aj dnes omnoho rozsiahlejšie priestorové zázemie. Priamo v priestoroch domu budú mať svoje pracovisko aj príslušní úradníci magistrátu a priestor pre svoje akcie dostanú aj národnostné komunity, ktoré nemajú status štátom uznaných menšín. Môže ísť o Vietnamcov, Číňanov či Arabov, rovnako ako napríklad Američanov či Židov. Prevádzku domu bude zabezpečovať Centrum sociálnych služieb Praha, ktoré bude vykonávať aj niektoré aktivity, ako bude výučba češtiny a českých zákonov.

„Hlavné mesto bude odo dneška nielen českým národným centrom kultúry, ale vďaka tomuto unikátnemu multikultúrnemu domu aj centrom kultúry národnostných menšín,“ zdôraznil radný pre sociálnu oblasť Jiří Janeček. „Zriadením Domu národnostných menšín sa hlavné mesto Praha zaraďuje medzi európske metropoly, kde podobné multikultúrne centrá už mnoho rokov existujú,“ podotkla na tlačovej konferencii s uznaním ministerka Džamila Stehlíková. Ako najbližší príklad uviedla Berlín. „Nad skratkou Domu národnostných menšín - DNM - ma napadá súoslovie: Dneškom Napravujeme Minulosť,“ povedal na otvorení senátor a poradca prezidenta Václava Klauza Boris Šťastný.

Vladimír Skalský

vzťahu k národnostným menšinám. Rada vlády pre národnostné menšiny odporučila vláde uvoľniť prostriedky na rekonštrukciu budovy na Vocolovej ulici. Praha dom získala bezúplatným prevodom z Fondu detí a mládeže a vďaka výnimke schválenej vládou sa mohol použiť pre národ-

zázemie pre usporadúvanie divadelných predstavení, koncertov, kinoprojekcií, ale aj výstav. Kancelárska plocha je 410 štvorcových metrov, spoločenské priestory zaberajú ďalších 460. Po dve kancelárie v budove získali Bulhari, Gréci, Maďari, Nemci, Poliaci, Rusi, Rusíni, Rómovia,

65 rokov Kanadského Slováka

„Benzín bol vtedy lacný a mlieko roznášali ráno po domoch. A pri rozhlasových hrách v šere večera fňukala celá rodina. Bing Crosby spieval prvýkrát o „bielych

Vianociach”. Starý kontinent zahaľoval dym vojny, Briti zatkli Gándhího, Kanada-
nom prišiel na svet hokejista Phil Esposito a Slovákom sa v ich novej domovine

narodili noviny. Nad menom sa nemuselo dlho uvažovať, veď bolo jasné, čie sú, koho budú potešovať a s kým smútiť. Tak ako v rozprávkach, aj nad nimi stáli sudičky, ktoré im zvestovali radosť, ale aj bolesť, dobrých priateľov, ale aj tých, ktorí sa za nich budú falošne predstavovať. Napriek všetkým útrapám im však predpovedali dlhý život,“ napísal v týždenníku Kanadský Slováček jeho šéfredaktor Julo Behul v úvodníku k neuveriteľnému 65. výročiu nepretržitého vydávania. Mimochodom, tento energický novinár a organizátor sa blíži k deväťdesiatke.

Kanadský Slováček sú dnes jediné slovenské noviny, vychádzajúce v Kanade, vydáva ich Kanadská slovenská liga, ktorá má o desať rokov viac. Popri storočnici Slovenskej ligy v Amerike zažívajú teda významné výročia aj v druhej významnej slovenskej komunite na americkom kontinente.

V roku 1942, uprostred virvaru druhej svetovej vojny začal vychádzať ako dvojtýždenník, už o rok neskôr sa však zmenil na týždenník. S touto periodicitou vychádza dodnes. Je jediným slovenským týždenníkom na severoamerickom kontinente. „A nielen to,“ dodáva Julo Behul, „Kanadský Slováček je najstarším nepretržite vychádzajúcim slovenským týždenníkom vôbec. Ale na Slovensku o tom naozaj málokto vie.“

Vladimír Skalský

Umelecká

VÝZVA

pre mladé generácie

Praha sa dočkala. Po dlhých štyroch desaťročiach, ktoré nás delia od premiéry kolosálnej filmovej akcie v Montreale – Kinoautomatu, ktorým obohatilo vtedajšie Československo Svetovú výstavu EXPO '67 v Kanade, nachádzame tento podivuhodný umelecký vynález i na domácej pôde. Tisíccky zahraničných návštevníkov z celého sveta kedysi nadšene víťalo zrod tejto neobyklej kultúrnej novinky, ktorá po Laterne Magike sľubovala, že naďalej rozvinie sféry filmového umenia a náročnej zábavy. Kinoautomat osobitým spôsobom zasíahal do rozvoja filmovej tvorby. Dnes ho môžeme smelo zaradiť ako kapitolu do dejín modernej kinematografie. Otázkou zostáva, akým smerom sa mohol ďalej rozvíjať alebo zdokonaľovať.

Kinoautomat zaznamenal v Montreale fenomenálny úspech ako interaktívny film, do deja ktorého mohli diváci zasahovať ako spoluhráči a participovať tak na jeho obsahovom a hereckom vyznievaní. Hlasovaním určovať jeho priebeh, vtipnosť, zvraty či kombinácie príbehov. Až aktívna úloha osloveného diváka vytvorila ozajstné zážitky.

Technologický vizionár a výborný dokumentarista Radúz Činčera, prvýkrát v Montreale uviedol na svet svoj filmový objav. Našiel perfektných partnerov v osobe slovenského režiséra Jána Roháča, v scenáristoch Pavlovi Juráčkovi a Vladimírovi Svitáčkovi a v elitnom štábe hercov šesťdesiatych rokov minulého storočia. Geniálnym hereckým pojmom sa stal Miroslav Horníček s pôvabnou slovenskou predstaviteľkou Zuzanou Neubauerovou. Všetci pomáhali realizovať náročný technický projekt. Žiaľ, unikátny vynález nemal v československých kruhoch také uznanie a podporu, akú by si zaslúžil. Politicky nepriaznivé kruhy sa zasadili

o to, aby táto priekopnícka filmová novinka bola po prvých projekciách v roku 1971 zakázaná. Dobová atmosféra tomuto kultúrnemu experimentu nepriala, jeho rozvoj bol zastavený, takže ustúpil z umeleckej sféry a zostal nenaplnenou kapitolou nášho prínosu do dejín svetového filmového umenia.

Kinoautomat však vďaka autorovej dcére Alene Činčerovej znovu ožil. Táto režisérka multimediálnych filmov sa vydala po stopách svojho otca Radúza Činčera. Princípu Kinoautomatu sa ujala agentúra EURO RSCG v Londýne. Tá sa nedávno pokúsila objav českého vynálezcu znovu prakticky využiť. Po

skúšobnom období v Anglicku sa podarilo Kinoautomat ako projekt v Prahe pripomenúť. Pokus neobykle uspel. V najväčšej vypredanej kinosále biografiu Světozor denne manifestovali početné skupiny mládeže, aby dokázali, že tento interaktívny filmový projekt má dnešnému divákovi čo povedať. Navzdory obrovskému rozvoju filmového priemyslu neupadol do sentimentálneho zabudnutia, ale ponúka súčasnému divákovi i dnešným filmovým tvorcom smysluplný zámer a neopakovateľnú zábavu, ktorá v novom poňatí plní svoje umelecké poslanie.

Jiří Vítula

Jiří Vitula je dlhoročný spolupracovník Slovenských dotykov, čo určite našim čitateľom nemusím obzvlášť prízvukovať. Lepšieho a fundovanejšieho hudobného odborníka by sme si mohli len ťažko želať a sme mu stále vďační za jeho nezdoľnú vitalitu, s ktorou navštevuje hudobné predstavenia a počiny nielen u nás, ale i v zahraničí. Spomínam jeho novinársku prácu v týchto dňoch preto, že mám pred sebou jeho najnovšiu publikáciu „Herbert von Karajan - hudební fenomén století“.

Publikácia o KARAJANOVÍ

Najprv vari pár slov o autorovi a vysvetlenie, prečo sa, okrem iného, roky venoval práve tomuto fenomenálnemu dirigentovi a hudobníkovi. Jiří Vitula študoval históriu, filozofiu, hudobnú vedu, dejiny umenia a etnografiu na Masarykovej univerzite v Brne. Po roku 1948 bol z politických dôvodov zo štúdií vylúčený a doštudoval v roku 1954 na Karlovej univerzite v Prahe. Potom dlhé roky pôsobil ako publicista, redaktor, rozhlasový a televízny reportér s odborným zameraním na hudbu, literatúru a výtvarné umenie. Priebežne tiež rozvíjal svoju

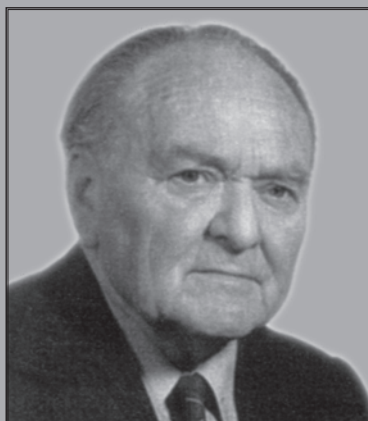

poradenskú a organizačnú činnosť na rôznych hudobných festivaloch. V medzinárodnej koprodukcii nakrútil dvadsaťšesť dokumentárnych umeleckých filmov. Je tiež autorom množstva hudobno kritických článkov v najrôznejších európskych denníkoch a časopisoch.

Vo svojej odbornej činnosti sa najviac zameriava na ohlas diela Ludwiga van Beethovena, Jarmily Novotnej, Terezy Stolzovej a práve Herberta von Karajana. Keďže tento rok uplynulo až neuveriteľné sté výročie od narodenia dirigenta, uzrela svetlo sveta spomínaná zhutnená publikácia oživená Karajanovými fotografiami, ktoré pochádzajú z autorovho archívu.

Zámerom tejto sympatickej knihy Jiřího Vitulu bol akýsi letný prehľad jeho niekoľkoročných osobných kontaktov s Karajanom, s jeho hudobnými telesami, festivalmi, najmä tým salzburským, o ktorom pravidelne informuje i našich čitateľov a inými projektami, na ktorých sa autor podieľal ako novinár a organizátor, čo mu vyneslo značný rešpekt odbornej verejnosti. I preto mu Karajan v jubilejnom Beethovenovom roku ako jedinému zahraničnému novinárovi poskytol pôvodný rozhovor. Podarilo sa dosiahnuť i niekoľko pohostinných vystúpení Karajana v Prahe a priviesť ho k ešte hlbšiemu vzťahu k českej hudbe, českým i slovenským umelcom i mladým interpretom. A to naozaj nie je málo...

Nada Vokušová

ZA JURAJOM SZÁNTÓOM

Vari najhoršie, čo môže novinára postretnúť, je písanie nekrológu za kolegom a blízkym priateľom. To sa práve stalo aj mne a keď sedím nad týmito riadkami, nie je mi práve najlepšie. V jeden teplý júnový večer nás totiž opustil spolupracovník z najbližších - MUDr. Juraj Szántó. V tom, že nám bude nesmierne chýbať, nie je ani náznak fráze. Jurko by za dva roky oslávil osemdesiatku, ale bol stále plný energie, plný plánov, neustále sa prehrabujúci v papieroch, neustále tvoriaci. A že veľmi hravo zvládol vo svojom veku aj internet a prácu s ním, o tom ani nevraviac. Už ako zubný lekár, posledné dlhé roky pred dôchodkom zamestnaný v Československom a neskôr v Českom rozhlase, sa zaoberal publicistickou prácou v najrôznejších médiách. Pochopiteľne najmä v tých medicínskych (špecializoval sa hlavne na diabetickú problematiku, keďže sám roky trpel pomerne silnou cukrovkou a napísal na túto tému i niekoľko publikácií), ale aj rôznych kultúrno-spoločenských. Oplýval totiž neuveriteľnými, až encyklopedickými znalosťami z histórie, literatúry, spoločenských vied, vedel veľmi pútavo rozprávať a bol milý a elegantný spoločník. Taký ten zo „starej školy“, vždy nesmierne galantný a pozorný ku každej žene, človek, ktorý nikdy nepokazil žiadne posedenie, ktorý sršal dobrosrdečným humorom - dokonca i v ostatnom čase, keď sa už necítil najlepšie.

Každý náš čitateľ vie, že bol i pravidelným prispievateľom do Slovenských dotykov a písal nielen o medicíne (práve na tejto strane ste nachádzali jeho „Zdravotné okienko“), ale objavoval pre nás i veľmi pútavé, často neznáme osobnosti z histórie i súčasnosti so zaujímavým česko-slovenským kontextom. Bol vo svojej práci presný, akurátny, ústretový. Juraj Szántó stál i na čele Spoločnosti MUDr. Ivana Hálka a neúnavne propagoval tohto českého lekára, dlho pôsobiaceho na Slovensku. Náš klub usporiadal s Hálkovou spoločnosťou a Českým červeným krížom niekoľko významných konferencií a výstav.

To, čo som napísala o Jurkovej práci, je naozaj veľmi, veľmi stručné a zhustené. Chcela som si totiž nechať pár riadkov aj na to, aby som o ňom niečo povedala ako

o priateľovi. Bez prehánania musím skonštatovať, že to bol ten najdobráckejší, najobetavejší a najstarostlivejší človek, akého poznám. Človek, pred ktorým ste nemohli spomenúť žiadnu zo svojich i tých najmenších starostí a „trablov“, pretože ich začal okamžite a veľmi aktívne riešiť. Či už išlo o problémy zdravotné (mal množstvo známych lekárov), v ktorých nám podával pomocnú ruku, ale aj všakovaké súkromné trampoty, pretože Jurko bol pozorný poslucháč a vynikajúci psychológ. Plakali sme mu na pleci, keď sa nám plakať chcelo a smiali sme sa s ním počas vlastnej veselej nálady. To všetko sa s ním dalo, bol vždy taký, akého sme ho potrebovali.

Nejaký čas po smrti jeho manželky (knižnú spomienku „Nežila som nadarmo“ sme mu pred časom vydali) daroval Jurko môjmu mužovi rozsiahlu zbierku fľaštičiek najrôznejšieho alkoholu, ktorú zbierala na svojich novinárskych púťach po celom svete. Keď k nám doletela smutná správa, že Jurko ukončil svoju životnú púť, a to tak nejak ticho, akoby mimochodom, aby nám nenarobil priveľa starostí, priťukli sme si dvoma z týchto fľaštičiek. Na jeho pamiatku. Na všetky tie pocity úprimného priateľstva, ktoré v nás po ňom zostali...

Nada Vokušová

ZA OL'GOU SCHULZOVOU

Na začiatku júna zomrela po dlhej chorobe vo veku sedemdesiatich deviatich rokov významná slovakistka žijúca v Prahe Doc. Olga Schulzová, CSc., ktorá bola na mnohých jazykových projektoch blízkou spolupracovníčkou nášho Slovensko-českého klubu. Pohybovala sa totiž v oblasti fonetiky slovenského jazyka, slovnej zásoby spisovnej slovenčiny, štylistiky, jazykovej kultúry a v oblasti konfrontácie slovenčiny a češtiny. Napísala aj do Slovenských dotykov niekoľko článkov o strate dvojjazyčnosti v Českej republike a pomáhala nám pri organizovaní konferencií i náročnejších korektúrach slovenských textov.

Olga Schulzová sa narodila v Prievidzi a vyštudovala Filozofickú fakultu Slovenskej univerzity v Bratislave. Začiatkom päťdesiatych rokov pracovala na Povereníctve školstva, vied a umení vo funkcii ústrednej inšpektorky umeleckých škôl. Neskôr prešla do redakcie denníka Pravda, kde pôsobila ako jazyková redaktorka. Ako jej zamestnávateľa sa postupne vystriedali Ústav slovenského jazyka SAV, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Katedra českého a slovenského jazyka Univerzity 17. novembra v Prahe, tu tiež obhájila svoju docentúru. Od roku 1974 to bola Katedra českého a slovenského jazyka Filozofickej fakulty KU v Prahe, kde bola najskôr úradujúcou zástupkyňou, potom zástupkyňou vedúcej katedry a od roku 1980 zástupkyňou prodekanu fakulty. V rokoch 1987 – 1993 sa stala vedúcou Katedry lingvistiky a fonetiky na filozofickej fakulte, neskôr tiež lektorkou na École normale supérieure v Paríži a od roku 1993 riaditeľkou Fonetického ústavu Filozofickej fakulty KU v Prahe. Už len výpočet jej zamestnaní je teda naozaj impozantný. A to sa, samozrejme, Olga Schulzová angažovala vo veľkom počte jazykovedných konferencií, napísala množstvo štúdií, v ktorých sa okrem iného zaoberala toľko pretriasanou témou prekladov zo slovenčiny do češtiny a naopak, normami spisovného jazyka, bola i jednou z autorov súbornej personálnej bibliografie slovenských slovakistov a slavistov, ako i Encyklopédie jazykovedy. I z týchto pár viet je zrejmé, čo všetko docentka Schulzová dokázala vykonať pre slovenský jazyk a jeho popularitu i udržiavanie v Česku. A to je len zlomok toho, prečo sme si ju naozaj hlboko vážili... (nv)

Po 23 rokoch sa pôvodní tvorcovia úspešnej Bambuľky rozhodli v seriáli pokračovať a dať mu modernú tvár.

Návrat Bambuľky

Keď sa povie Bambuľka a dedo Jozef, mnohým sa v mysli vybaví nezabudnuteľná seriálová dvojica, ktorá z obrazovky hravou a veselou formou tak trochu poučovala a varovala pred nástrahami života. Malú rozmazanú Bambuľku, čo sa na všetko pýta, chce všetko vedieť, vidieť, počuť a vyskúšať si, poznajú minimálne dve generácie ľudí. Dôkazom je aj platňová platňa za DVD „Bambuľkine dobrodružstvá“, ktoré sa stalo najpredávanejším DVD od jesene 2006. V týchto dňoch sa na európsky televízny trh pripravuje staronový televízny seriál „Bambuľka na cestách“. Firma Plus Production v koprodukcii so Slovenskou televíziou plánujú, že nová Bambuľka bude viacjazyčná a svetová premiéra sa, samozrejme, uskutoční v Slovenskej televízii.

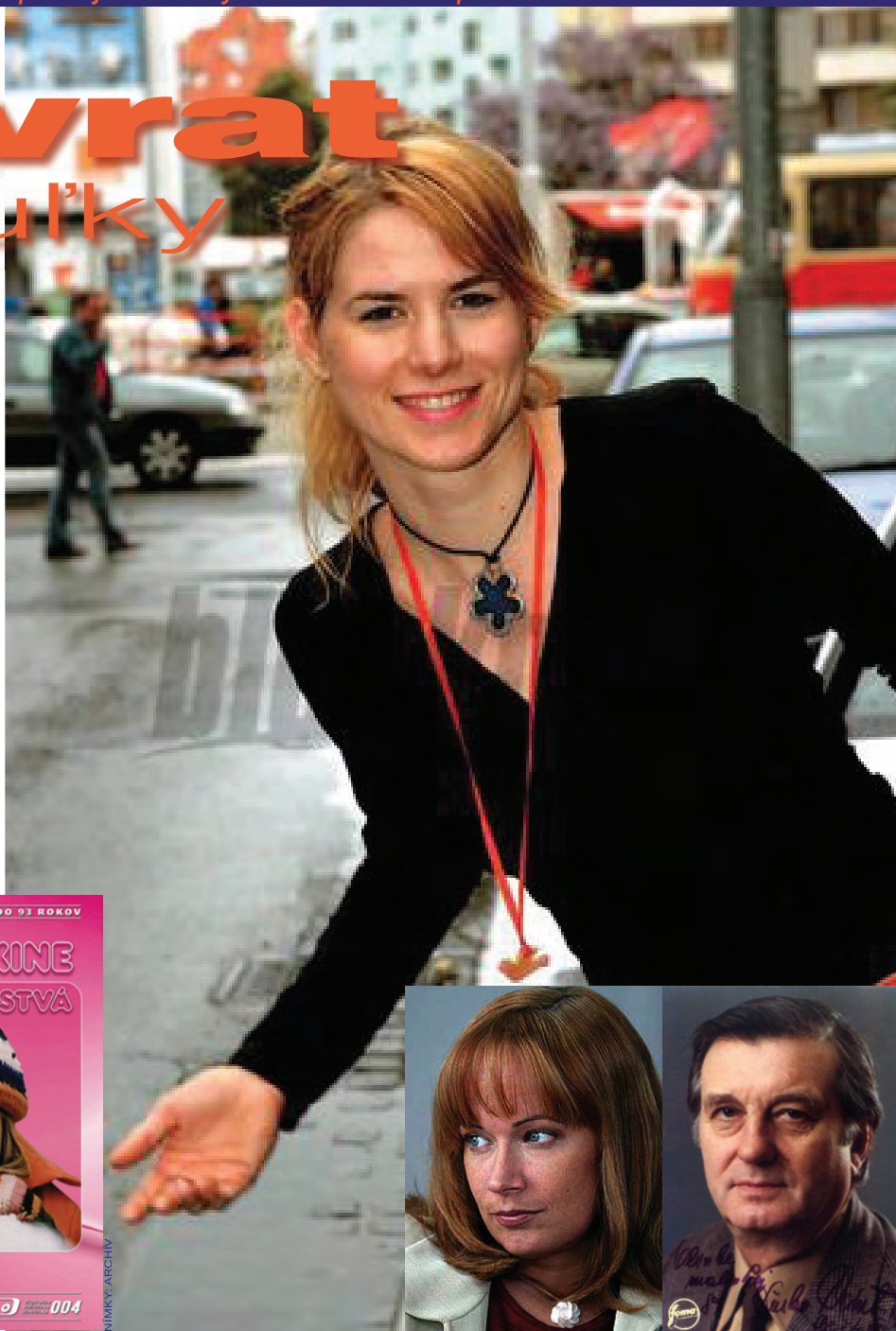
Malé zjavenie

Dnes už dospelá Monika Hassová, predstaviteľka Bambuľky, žije v Amsterdame, kde vyštudovala umeleckú akadémiu a so svojou divadelnou skupinou hosťuje po celom svete. Kameraman Laco Kraus si spomína na zdĺhavý kasting, ktorým prešlo viac ako tristo detí, a na okamih, keď sa objavila Monika: „Pre celý štáb bola akýmsi zjavením. Svojou vizážou, detskou úprimnosťou, ale aj zlomyseľnosťou najviac vystihovala postavu, ktorá v konečnom výsledku významne určila jej dosah na televízneho diváka. Mala v sebe neopakovateľnú kreativitu detskej infantilnosti a obvyčajnej človečiny.“

Keď Monika začala seriál nakrúcať, mala iba tri roky a nebolo možné od nej očakávať, že bude spievať. Preto tvorcovia angažovali dievčatko z detského zboru Slniečko, ktoré dokázalo čisto intonovať a frázovať a hlavne napodobniť charakteristický šušľavý a jemne upíšaný hlas hlavnej predstaviteľky. Nebol to nikto iný ako Alenka Antalová, dnes už známa a úspešná herečka, ktorá pôsobí v Brne a okrem iných ocenení je aj majiteľkou najprestížnejšej českej divadelnej ceny Thalia. Zviditeľnila sa najmä v populárnom českom seriáli „Poistovňa šťastia“.

Roller blades, mountainbike, internet

Myšlienka na oživenie a pokračovanie seriálu starého viac ako dvadsať rokov vznikla spontánne v hlavách pôvodných tvorcov počas nakrúcania dokumentu o Bambuľke. Dokument (To ste nepočuli ešte...!), taktiež z dielne Plus Production, je spomienkou na ľudí zo štábu, ktorí sa na projekte

„Bambuľkine dobrodružstvá“ podieľali. Mapuje osudy ľudí za kamerou, obsahuje záznamy a rozhovory o hlavných predstaviteľoch a tvorcach a je tak trochu svedectvom o vzniku tohto televízneho fenoménu. Šéf firmy Plus Production Viliam Zelmanovič zveril realizáciu projektu pôvodným tvorcom seriálu – scenáristovi Petrovi Guldanovi, režisérovi Jurajovi Lihositovi a kameramanovi Lacovi Krausovi. Podľa všetkého to bola dobrá voľba, pretože opätovné stretnutie sa „otcom Bambuľky“ zapáčilo natoľko, že vznikla spočiatku trochu nesmelá, no dnes už reálna myšlienka natočiť novú, modernú a aktuálnu Bambuľku. Scenárista Peter Guldán už intenzívne pracuje na predbežne dvadsaťdielnom scenári „Bambuľka na cestách“. Má pripravených už tridsať nových tém, ktoré by sa podľa Plus Production mali týkať výsostne súčasných pojmov a tém, ako sú mobil, skejtbord, MP3, DVD, roller blades, mountainbike, internet, plazmy, ale aj drogy, alkohol a iné neduhy, pred ktorými treba vystríhať tak, ako to vie len Peter Guldán.

Hľadá sa dedo Jozef

Bambuľka bude cestovať po Európe. Navštívi Amsterdam, Viedeň, Mníchov, Paríž, Londýn, Budapešť a možno Kyjev, Sofiu, Bukurešť a Varšavu a všade sa naučí čosi z miestneho jazyka. Pri nakrúcaní novej série by mala byť prítomná aj „stará“ Bambuľka Monika Hassová, ktorá bude mať poradný hlas počas kastingov. Pomôže aj pri príprave dialógov a na starosti bude mať pohybovú réžiu. A s veľkou pravdepodobnosťou si zahrá jednu z dospeláckych rolí. Alena Antalová, ak jej to materské a pracovné povinnosti dovoľia, bude spievať aj za novú Bambuľku, ktorú budú tvorcovia hľadať počas kastingov. Nezodpovedané ostáva herecké obsadenie postavy deda Jozefa, tak sa nechajme prekvapiť, kto sa tejto úlohy zhostí tak originálne ako nebohý Július Pántik. Ten považoval úlohu deda Jozefa za jednu z dôležitejších vo svojom živote a ľudia ho ako deda Jozefa majú dodnes zafixovaného.

Lea Vajdová

Nespochybniteľne patria medzi najužšiu slovenskú hudobnú špičku. Súčasne v nej však majú veľmi špecifické postavenie, málokto o nich dokáže hovoriť bez úsmevu. Vniesli do muziky humor. Pritom do kvalitnej hudby a kvalitný humor. Iróniu, paródiu, no i sebaíroniu. Koniec-koncov, už názov prezrádza mnohé. Horkýže slíže. Pre českých čitateľov: Kdepak nudle. Pravda, pri takomto preklade tohto názvu by u psychiatra Chocholouška skončil aj prekladateľ z filmu Jáchyme, hod' ho do stroje. Jeho prekladateľský oriešok „Kolík višni, tolik třešní“ bol v porovnaní s týmto úplným arašidom oproti kokosu. „Ty kokos!“, prípadne „Ty kokso!“ či ešte lepšie „Ty koky!“ povedal by správny bratislavský adolescent.

Nitrianska skupina Horkýže slíže o nich naspievala song Brďokoky („Ty brďo, fakt? Ti vravím... No ty koky!“) s legendárnym refrénom:

*Sedlák, sedlák nasadil stromy, kvety
a k tomu iné veci stupídne,
a preto, preto my chlapi
Bratislavy, starý môj nemáme
kam stupiť né?*

To už však bolo na vrchole slávy. K tejto piesni bola dlhá cesta od čias, keď skupina v novembri 1992, vlastne ešte za Česko-Slovenska, vznikla. Ťažko označiť hudobný žáner, ktorý ich pesničkám kraľuje, ale najviac sa vari dá prikloniť k punku i keď oni sami sa tomuto označeniu pomerne bránia. Skupinu založili traja muzikanti – Peter Hrivňák alias Kuko, Mário Sabo Sabotér a Martin Košovan. Neskôr pribudol Juraj Štefánik alias Doktor a Košovana vystriedal Marek Viršík Vendel. Spočiatku mali svoju skúšobňu trochu netypicky na nitrianskom kúpalisku, neskôr už v kultúrnom dome. Je medzi nimi bývalý cukrár, poisťovací agent aj učiteľ, o spevákov Kukovi šíria neprajníci klebety, že je autista. Pre brátyšlafske kapelky môžu byť vidlákmi z Nytry. Ale ich piesne sa hrajú, spievajú, predávajú...

Neoficiálny album im vyšiel dva roky po vzniku, na začiatku zimy 1994. „Prvý slíž“ vyšiel v náklade 600 kaziet. V roku 1997, dva roky po príchode gitaristu Juraja Štefánika alias Doktora, vydali aj oficiálny album – „V rámci oného“. Nasledujú „Vo štvorici po opici“, „Ja chaču teba“, „Best Uff Horkýže slíže“ a „Festival Chorobná 2001“. Tento album považuje skupina za bod zlomu, po ktorom začal stúpať predaj platní a počty ľudí na koncertoch.

SNIMKY: ARCHIV

VLADIMÍR SKALSKÝ, NAĎA VOKUŠOVÁ

TY BRĎO, SEDLÁČI! NYTRY!

Skutočný prelom však nastal v roku 2002 s albumom „Kýže sliz“. Zabodoval melodicými pesničkami, prišla však aj medializácia navyše. V songu Denník nazvali televízneho zabávača Joža Pročka „blbcom“ a ten sa ozval. Chcel od nich 5 miliónov, neskôr to však obrátil na žart. Slíže tým získali. „Bola to náhoda 'jak blbec' a pre nás bola dobrá,“ hovorí Mário. „Určite nás Jožo zmedializoval, ale možno by to prišlo aj bez toho.“

Po 10 rokoch a piatich albumoch sa stali slávnymi a albumu sa predalo vyše 20 tisíc kusov.

Úspech dokázali potvrdiť aj ďalším albumom „Alibaba a 40 krátkych songov“ a úspešnými koncertnými

turné či vystúpeniami na vari všetkých slovenských a mnohých českých festivaloch. „České publikum je skvelé, ľudia v Česku sú spontánni a bezprostrední. Nechodia na nás iba preto, že skupina Horkýže slíže práve letí, ako poniektorí na Slovensku,“ hodnotí Kuko. Svoje koncerty však odohrali Slíže s úspechom aj v USA a v Írsku. Bolo jasné, že sa zrodil fenomén, recesisti sa stali najpredávanejšou skupinou na Slovensku. O koncertnom nasadení skupiny hovorí gitarista Juraj Štefánik: „Pred každým vystúpením si namiesto nejakého smiešneho rituálu hovoríme iba toľko: Toto

je životný koncert. A je úplne jedno, či je divákov osemdesiat alebo desatisíc. Životný koncert!“

Po albume „Ritero Xaperle Bax“ a vydaní CD i DVD „Živák“ z koncertu v Leviciach nasledovala vo februári tohto roku ďalšia hudobná udalosť – album „Ukáž tú svoju ZOO“ s paródiami na slovenské RnB, motorkárov, lacné šlágre, jednoducho Slíže si dovoľujú na každého, aj na seba.

A v tom je zrejme kľúč k úspechu. Ako to, že sú takí slávni? „Nechápem to a myslím si, že tomu rozumie málokto,“ hovorí Juraj Štefánik. „Samozrejme, asi je to v humore. Povedal by som, že je špecifický. Ale na naše koncerty chodia aj profesionálni muzikanti a väčšinou nám hovoria, že je to super, baví ich to a má to šťavu. Málokoho zaujíma, že nie sme žiadni virtuózi.“

Pesničky skupiny Horkýže slíže sú väčšinou pomerne jednoduché, pretkané dosť drsným humorom. Niektori ich obviňujú, že zvládnu iba štyri akordy. Kuko kontruje: „Po desiatich rokoch už zvládneme štyri. Nás to tak strašne baví a ľudom sa to páči. Pre nás je dôležité z hudby sa radovať.“ A vulgarizmy? „Dobre podaný vulgarizmus na správnom mieste je v poriadku, ale aj v ňom musí byť dobrý vtip, nesmie byť násilný.“ Sú známi aj tým, že nikdy nehrali za peniaze na mítingoch politických strán, do politiky sa nijako nechcú angažovať a je to jediná vec, ktorá pre nich nie je zábavná...

SILNÝ REFRÉN

Máme blbý štart, to nevedí, to vôbec nevedí, to vôbec nevedí
na refrén sa čakať oplatí, či kať sa oplatí, čakať sa oplatí
Ak je refrén zlý, tak treba si, ho pustiť päť razy, ho pustiť päť razy
ja som si ho stokrát už asi, tak stokrát už asi
My máme silný refrén jak hovädo
každý ho hmmká celý deň od rána
a potom všetci zblbnutí rad radom
do kola naj, naj, naj...
Máme slávu, máme vavríny,
hlavne tie vavríny,
hlavne tie vavríny lebo hráme sladké kraviny,
totálne kraviny, totálne kraviny
Máme hity, máme predaje a dobré predaje,
a dobré predaje
a ja sa vlastne pýtam, čím to je, sa pýtam čím, to je
(preto, lebo)

BANDA TUPÝCH HLÁV

(...)

Zlietli sa sponzori jak hladní kondori
kapela v pohode dá zbohom robote
podpisy na telo, na brucho, na čelo
luxusné hotely, raňajky v posteli
kompliment od ľudí dobre ťa nabudí
kontakty na hercov a slávnych umelcov
stúpame na cene,
naspäť už nechceme
lebo kľak nám nezvoní,
ešte sme na koni

Po čase sa náhle zistí
že do šľaka sme takí istí
Po čase sa náhle zistí
že do šľaka sme takí istí
Jáj, banda tupých hláv, poviem bez obáv
nasadili nás známe rádiá
a speaker Adrián už nad tým dumá
a myslí si o nás... a iste pravdu má
Odišli sponzori, nastali rozpory
v kariére defekty, sólové projekty
kapela dožíva, dopingy požíva
aké to asi je, šlahnúť si z pasie
prachy ich zmenili, média vellili
vybehnúť zo štýlu, nútiť ťa na silu
veď aj nás rádiá vytlačia z pódia
hráme jak tatari, takéto odvary
Po čase sa náhle zistí
že kolobeh je taký istý
(...)

Akiste poznáte ten pocit, keď celé roky chodíte okolo krásnych vecí a ani si neuvedomujete ich výnimočnosť. Akoby patrili k bežnej súčasti vášho života, k vášmu všednému dňu. Iba sem-tam, vo chvíľach pohody, uvedomujete si ich osobitosť a len letmo si pripomeniete svoj obdiv k dielu ich tvorcu. Majú pre vás hodnotu, máte ich radi a celkom samozrejme ich považujete za súčasť svojej osobnosti, stotožňujete sa s nimi, veď sú tak prirodzene naše...

Stretnutie s Bizmayerom

S dielom majstra Bizmayera som sa stretol, tak ako skoro každý z mojich rovesníkov už v mladosti, v čase, keď mnohí netrpezlivci našej „svetovej“ dospelosti pociťovali „presilu folklóru“, a tak všetko, čo súviselo s tradíciami kultúry slovenského vidieka, už odsúvali kamsi na okraj, do oblasti masovej kultúry. Tvorcom, ktorí používali tradičné techniky a aj motivicky čerpali z ľudového prostredia, nebolo jednoduché presadiť sa medzi výtvarnou elitou. Ignácovi Bizmayerovi sa to vďaka jeho talentu, zručnosti, pracovitosti a vernosti tradíciám, na ktorých vyrástol, podarilo napriek všetkým turbulentciám nášho kultúrneho života.

Príležitosť bližšie sa zamyslieť nad jeho dielom sa mi naskytla začiatkom osemdesiatych rokov minulého storočia v malom kúpeľnom mestečku na severe Slovenska, keď som tam navštívil vynikajúceho sa tam práve covi Bizmayera z dáv-

svojho učiteľa, kolegu a priateľa, etnografa Adama Prandu. Ten „pasoval“ s monografiou o Ignárovi, ktorého dielo poznal už nejdších rokov, keď sa zaoberal figurálnou tvorbou modranských keramikárov. Pranda, podobne ako pred ním široko rozhladený znalec slovenskej kultúry, básnik a publicista Rudolf Fabry a neskôr erudovaný umelecký historik Ľudovít Petrársky i ďalší odborníci, považoval Bizmayera celkom oprávnene nielen za skvelú výtvarníčku individualitu, ale priam za kultúrny fenomén, ktorý bol akýmsi prirodzeným vyvrcholením celej etapy keramickej tvorby na Slovensku.

Keď sme s maďarskými a rakúskymi kolegami na jar 2004 v pôvabnom prostredí batthyányovského kaštieľa v rakúskom Kittsee pri Bratislave slávnostne otvárali výstavu *Keramika – pálená idyla*, bol najväčšou ozdobou vernisáže prítomný Ignác Bizmayer. Jeho dielo bolo na tejto medzinárodnej výstave dôstojne zastúpené najmä vďaka

slovenskej etnografke Marte Pastierikovej. Vedúci tohto dokumentačného, vystavného a edičného projektu Mathies Beitz z Viedne vybral spomedzi skvostov troch excelentných stredoeurópskych zbierok keramiky (Viedeň, Martin, Szombathely) na obálku katalógu práve skupinovú komornú plastiku z dielne Ignáca Bizmayera. Neprekvapil tým nikoho – veď sa tým len potvrdila rešpektovaná a nespochybniteľná kvalita už vtedy živej legendy našej kultúry.

Len nedávno, pri inštalovaní rozsiahlej historicko-etnografickej, ale najmä vlastivednej výstavy *Slovensko a jeho kultúra – jednota z rozmanitosti* v Slovenskom národnom múzeu, venovanej kultúrnym špecifikám slovenských regiónov, som si opätovne uvedomil, ako je Bizmayerovo dielo vysoko nadregionálne, ako je celoslovensky znakové a ako prirodzene je chápané ako kvalitné slovenské umenie s dôrazom na oba prívlastky. Samozrejmosťou prítomnosť majstra Bizmayera na otvorení výstavy, jeho obdivuhodná vitalita a pevný stisk ruky pripomenuli nám blížiaci sa jubileum a oživil myšlienku na nové kvalitné monografické prezentovanie diela tohto významného predstaviteľa slovenskej kultúry.

Blížiaci sa Bizmayerovo jubileum a pripravovaná súborná výstava nás začali zamestnávať práve v čase, keď do kultúrneho života Slovenska s nebyvalou razanciou expandoval svojimi vydavateľskými aktivitami pán Bohumil Hanzel, zasvätený zberateľ, obdivovateľ a znalec slovenského výtvarného umenia. Predovšetkým vďaka jeho aktivite, nadšeniu, veľkorysosti i organizačným schopnostiam, ale aj vďaka skú-

senosti, odbornej erudícii a disciplinovanosti oboch autorov, naslovovzatých znalcov Bizmayerovho diela, ako aj ďalších zainteresovaných spolupracovníkov sa Vydavateľstvu Q-EX (s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR) podarilo vydať publikáciu „Ignác Bizmayer“. Verím, že to bude kniha, ktorá nám bude pripomínať, koľko krásy a úprimnej lásky k domovine možno objaviť a obdivovať na výtvarnom diele. A ani netreba chodiť príďaleko...

Peter Marák

SNÍMKA: ARCHIV

ŠEŠŤ ROKOV ZO ŽIVOTA BRATISLAVY

PhDr. Dušan Kováč, DrSc. pracuje ako historik v SAV v Bratislave. Jeho pozornosť vedca je zameraná najmä na novodobé dejiny Slovenska. No poznáme ho aj ako prozaika. Jeho poviedky („Medzi vlkom a hmlou“, 1991) s pôsobivou atmosférou, založenou na šerosvite vnútornej i vonkajšej „krajiny“, zameriavajúce sa najmä na sledovanie vzťahov mužov a žien, majú atribúty vyspelej prózy. Možno aj pre tento rozmer autora beletrie sa jeho historické práce čítajú ako keby príbehovo, z dejín sa vylúpnu postavy a sledovaný historický odsek sa nám stáva blízkym a vzrušujúcim. Každá nová práca Dušana Kováča vzbudzuje zaslúženú pozornosť.

Nie inak tomu je i v prípade najnovšej knihy, ktorá nedávno vyšla vo vydavateľstve PT Alberta Marenčina pod názvom „Bratislava 1938 – 1945 – mier a vojna v meste“. 29. mája sme boli spoluúčastníkmi na prezentácii knihy v Slovenskom inštitúte v Prahe. Dušan Kováč sa na úvod zamyslel, čo mu preblesklo hlavou pri písaní tejto knihy. Veď spracovať obdobie – vlastne iba nedávne, navyše ostro sledované a podrobované najrôznejším zorným poliam skúmania – zaiste nie je jednoduché. Asi pre každého historika je otázka podania dejín tak, aby to nebola zjednodušená formuľka, zásadná. Navyše každý úsek dejín je zasadený do širšieho časového rámca. Úvahy Dušana Kováča sa niesli v oblúku cez celé minulé storočie. Na začiatku 20. storočia mala Bratislava zhruba 50 tisíc obyvateľov, z ktorých väčšina hovorila po nemecky. Vznikom samostatnej Československej republiky a neskôr najmä príchodom obyvateľov z okolitých, ale i vzdialenejších vidiek, sa začína mohutná slovakizácia. Dnes má Bratislava 500 tisíc obyvateľov a jej najmä stavebný rozmach sa potýka s problémami, ktorých zárodok riešili už predošlé generácie. Jedným z nich je napríklad dopravná infraštruktúra: poloha Hlavnej stanice, sieť električiek a autobusov, napojenie prímestských častí apod. Dušan Kováč sa pristavil pri niektorých stavebných projektoch,

ktoré sa rozbiehali v období takzvaného slovenského štátu. Dotkol sa otázky, či slovenská vláda mala plán na dlhodobé financovanie projektov. Samostatnú kapitolu v histórii mesta tvorí vývoj slovenského divadla (spracovaný podrobne aj inými autormi, napríklad teatroológom Ladislavom Lajchom). Potom, čo sa divadlo v Bratislave po vzniku samostatnej ČSR vymenilo z područia nemeckého, malo slovenskú aj českú časť. Česká časť musela v roku 1939 odísť, čo bola podľa autora knihy bezpochyby ujma.

Počas diskusie vyvstala otázka autenticity prameňov. Medzi prítomnými sa objavili viacerí, ktorí obdobie slovenského štátu zažili, ba prežili ho priamo v Bratislave. Nastala istá konfrontácia (napríklad či kryty pred bombardovaním boli dostupné, ako sa obyvateľstvo do nich presúvalo, či zásobovanie takzvaným lístkovým systémom malo za následok strádanie obyvateľov alebo naopak bolo všetkého nadostač a tak ďalej). Isteže, spolubesedníci boli v tých časoch študenti, mnohé, aj dramatické udalosti, sa im mohli javiť optikou mladosti nie až také závažné. Dušan Kováč priznal, že spomienky očitých svedkov patria k najproblematickejšiemu prameňom, s ktorými historik pracuje. Ako spracovať ich subjektivitu, pomeriavať ich hodnovernosť, aby bol obraz o dobe spravodlivý? Ani okázalosť, niekedy aj demonštratívna – a o podávaní obdobia slovenského štátu to často platí – nemusí byť vždy namieste. Pod drobnohľadom sa to môže javiť inak. Aj diskusia v Slovenskom inštitúte ukázala, že hoci sa diskutéri dostali aj do konfrontácie, nemusia sa rozísť v zlom. Dôležité je ujasňovanie si udalostí, pohnútok a mechanizmov, ktoré ich spôsobili a dôsledkov, ktoré so sebou prinášali. Myslím, že Dušan Kováč vypočul so záujmom spomienky na oné obdobie a obohatil si nimi zhromaždený materiál, ktorého napokon nikdy nie je dosť. A že pamätníci nebudú knihu o Bratislave v rokoch 1939-1945 ignorovať, hoci im nemusí vždy hovoriť z duše.

Jarmila Wankeová

DO BRATISLAVY NOVÝM TUNELOM

Cez tunel Sitina v Bratislave sa už jazdí. Slávnostne ho otvorili 22. júna. Premiér Robert Fico ho v sobotu na slávnostnom otvorení aj skritizoval: „Stavíme draho a pomaly, ak si zoberieme dĺžku tunela, máme v Bratislave jeden z najdrahších tunelov na svete.“ Pôvodne odhadované náklady vo výške 3,5 miliardy

korún sa počas výstavby zvýšili o miliardu a dokončovacie práce podľa neho môžu stáť ďalších 500 miliónov korún. Tunel Sitina je poslednou súčasťou diaľnice D2 z Brna cez Bratislavu do Maďarska. Jeho spustenie odľahčí najmä dopravu na Patrónke, Lamačskej ceste a v Mlynskej doline, ktoré sú najvyťaženejšími komunikáciami mesta. Cez križovatku na Patrónke denne prešlo 54 tisíc áut, teraz to má byť o 40 až 60 percent menej. Tunel s dĺžkou 1,4 kilometra tvoria dve samostatné rúry, každá má dva jazdné pruhy. Vybavený je modernou technológiou, ktorá bude riadiť celý chod, vetranie, osvetlenie, dopravu a pri kolíznych a nehodových situáciách aj jeho uzavretie. Súčasťou otvorenia bol aj prejazd pilota F1 Davida Coultharda, simulácia nehody a zásahu zdravotníkov, hasičov a policajtov či prejazd korčuliarov.

(low)

ŠTÚROVSKÁ PENTALÓGIA

Zdenke Sojkovej vyšla v Slovensko-českom klube už piata publikácia so štúrovskou tematikou. Za svoje úsilie získala autorka už niekoľko vyznamenaní, medzi nimi Cenu ministra kultúry SR. Najnovšia kniha má názov „Na rozhraní dvoch veků. K politické publicistice Ludovíta Štúra z let 1847-55“. Nadväzuje na dielo „Obrisy politické publicistiky Ludovíta Štúra z let 1836-47“, ktoré vydal Slovensko-český klub v minulom roku. Pentalógia, ktorej jadrom je životopis „Knižka o živote Ludovíta Štúra“ je absolútne výnimočným autorským a vydavateľským počínom. Paradoxne najrozsiahlejšia, najpodrobnejšia a najfundovanejšia kolekcia štúrovských diel sa zrodila za hranicami Slovenska, v Prahe. Na druhej strane k českému prostrediu mal slovenský dejateľ samozrejme hlboké väzby.

(vs)

UZÁVIERKA V SMRŠTI AKCIÍ

Presne v čase uzávierky tohto čísla Slovenských dotykov prišla nahustená séria zaujímavých podujatí Slovensko-českého klubu a Slovenského literárneho klubu v ČR. Napríklad v piatok 22. júna usporiadal Slovensko-český klub v atraktívnom staropražskom podzemí Blues sklepa koncert legendárneho bratislavského folk-bluesového tria Jednofázové kvasenie, nasledovníka folkového zjavenia menom Slnovrat. Na koncerte sa uskutočnil aj dlho očakávaný krst knihy Folk na Slovensku.

V utorok 26. júna prišiel zasa podvečer v Slovenskom inštitúte, venovaný predstaveniu knihy Egona T. Lánskeho Incident s politikou. Spolu so SI ho usporiadal Slovensko-český klub a Nakladateľstvo EPOCH, vydavateľ knihy.

Slovensko-český klub už knihu trenčianskeho rodáka, novinára, exulanta, bývalého podpredsedu českej vlády a senátora Egona T. Lánskeho predstavil spolu s Literárnym informačným centrom aj na veľtrhu Svět knihy a podieľa sa aj na ďalších prezentáciách v Česku a na Slovensku.

V stredu 27. júna sa zasa v Café galérii Černá labuť uskutočnil slávnostný večer k 5. výročiu existencie Slovenského literárneho klubu v ČR. Okrem literárneho programu z diel vydaných týmto klubom knižne alebo v štvrtročníku Zrkadlenie-Zrcadlení nechýbal ani bohatý hudobný program s nejedným prevkapiením. Medzi hrozienka iste patrilo aj to, že prezident Českého PEN klubu Jiří Dědeček zagrataloval spriaznenej spisovateľskej organizácii s gitrou v ruke, svojimi piesňami. Podrobnejšie sa k tomuto podujatiu vrátíme v ďalšom čísle SD.

(vs)

INFO

• ut. 3. 7. o 17.00
Galéria SI, Jilská 16, Praha 1
GUSTÁV ŠVÁBIK – MACVEJDA
Princíp mojej krajiny
Profilová výstava jedinečného slovenského umeleckého rezbára a výtvarníka
Kurátor: Milan Mazúr

• ut. 10. 7., st. 11. 7.
Staroměstské nám., Praha
št. 12. 7.
Nádvoří Pilsner Urquell, Plzeň
pi. 13. 7.
Velké nám., Prachovice
so. 14. 7.
Nám. Přemysla Otakara II., České Budějovice
AMC TRIO
Koncert prešovskej jazzovej formácie v rámci festivalu Bohemia Jazz Fest

• so. 21. 7. – ne. 22. 7.
Holašovice
10. SELSKÉ SLAVNOSTI HOLAŠOVICE
Tiesanie drevenej sochy v rámci populárneho podujatia prezentácie tradičných remesiel

Pred pár týždňami mala v Bratislave pohreb Etela Wetzlerová. Žena, ktorá bola v prvom bratislavskom transporte židovských dievčiat do Osvienčimu. Manželka Alfreda Wetzlera, muža, ktorý spolu s Rudom Vrbom prvý ušiel z Osvienčimu a poslal o ňom správu do sveta.

Meno Etely Wetzlerovej nie je veľmi známe, neobjavovala sa v médiách, neangažovala sa verejne, a predsa ju mnohí poznali. V jej byte sa striedali ľudia, telefón zvonil každú chvíľu. Preto jej smrť zasiahla mnohých tých, ktorých fascinovala svojou otvorenosťou a neschopnosťou spomínať na minulosť so sentimentom či láskavou zhovievavosťou.

Etelu Wetzlerovú život vyliečil z mnohých ilúzií. Preto jej rozprávanie znelo občas cynicky, ale kto ju dobre poznal, vedel, že za jej tvrdým slovníkom je láskavosť a citlivosť. Napokon, málokto prijímal aj celkom neznámych ľudí, aj o celej generácii mladších, s takou úprimnou a spontánnou radosťou. No nedalo sa o nej povedať, že to bola babička v úctyhodnom veku. Bola to tvrdá a múdra baba.

Za Etelou Wetzlerovou

EVA ČOBEJOVÁ

Odložený rozhovor

Dlhý čas sme tetu Etu nahovárali na rozhovor. Bránila sa, nebolo jej to po chuti. Nechcela hovoriť o sebe. Dohadovali sme sa, prehovárali ju, odmietala. Keď vlni vznikla na Slovensku nová vláda a dostali sa do nej aj Slotovi „národnári“, a keď sa opäť začalo pozitívne hovoriť o slovenskom štáte, teta Eta bola zúfalá. V novembri súhlasila s rozhovorom. Sedeli sme hodiny v jej obývačke plnej kníh, novín a cigaretového dymu. Hovorili sme o lágri, o jej mužovi Fredovi, o ich spoločnom živote, o sklamaní z komunistov, o strachu z antisemitizmu. Skákali sme z témy na tému, ale bolo to neuveriteľne živé, občas boľavé, občas smiešne. Nahráli sme niekoľko kaziet. Na druhý deň nám teta Eta zavolala a požiadala, že nechce hovoriť do novín. Má strach. Je Židovka, zažila láger a dnes žije sama. Je stará, chorá, bojí sa. Chápali sme a kazety odložili. Vybrali sme ich zo zásuvky, keď prišla správa o jej smrti.

Jej príbeh

Etela Wetzlerová pochádzala zo židovskej rodiny, ktorá nebola ani bohatá, ani veriaci. Otec bol elektrikár, živil sa ako obchodný cestujúci s elektrospotrebičmi. „Otec agentoval,

bol to srdečný človek, ale úplne nevhodný na obchodovanie.“ S úsmevom spomínala na politickú naivitu otca, ktorý rodinu v roku 1939 presťahoval do domu Deutsche Partei na Ventúrskej ulici. Mama bola doma s tromi deťmi a darilo sa jej udržiavať v rodine harmóniu i pocit, že to s ich chudobou nie je až také zlé. Až neskôr si Etela uvedomila, že na druhý koniec mesta chodievala

k bohatej tete nie iba preto, aby jej robila spoločnosť, ale aj aby tam dostala zadarmo obed. A medzi najponížujúcejšie spomienky z detstva patrí chvíľa, keď niesla do školy takzvané „svedectvo chudoby“, aby jej mohlo byť odpustené školné na nemeckom gymnáziu. Bola vraj „vykričane dobrá žiačka“, zarábala si aj doučovaním spolužiakov a bola pyšná na svoje školské

úspechy. Až kým jej učiteľ s ľútosťou neoznámil, že v budúcom školskom roku už židovské deti nebudú môcť študovať na nemeckom gymnáziu. Vykríčane dobrá žiačka sa od jesene 1941 učila šiť kravaty.

„Na ulici sa už ‚židovalo‘, teda nadávalo sa Židom,“ spomínala. „Ja som to videla, ale nevzťahovala som to na seba, decko nad takými vecami nerozmýšľa.“ Keď v auguste 1941 dovŕšila šestnásť rok, musela si prísť na šaty žltú hviezdu. Bránila sa, ale sporovlivá mama sa bála pokuty. O pár mesiacov dorazilo na Etelino meno predvolanie. Gardista si prišiel aj domov osobne overiť, či je to ona a doniesol zoznam vecí, ktoré si Etela má zobrať so sebou na roboty do Nemecka. Jej otec sa opatrne opýtal, kam tie deti odvezú. Dostal odpoveď, že „od roboty deti nekapú“. Tak aspoň pre svoju dcéru požičal z firmy, kde robil, teplú deku. Držala ju úhľadne zloženú na kolenách celou cestou vo vagóne do Osvienčimu.

Láger

Etela Wetzlerová bola v Osvienčime (na konci vojny v Ravensbrücku) tri roky. Prežila vďaka svojej životaschopnosti, vitalite i schopnosti vedieť sa o seba postarať, lebo nebola „pánča“. Ale prežila zrejme aj vďaka tomu, že sa časom stala „bloková“. Stala sa teda šéfkou jedného bloku, čo bola dosť významná funkcia. Asi aj preto o lágri nerozprávala rada. V spomienkach bývalých väzňov sú „blokovi“ rôzni ľudia. Boli medzi nimi takí, čo boli pre väzňov záchranou, ale aj takí, ktorí svoju funkciu zneužívali. Etela Wetzlerová preto dobre poznala ten neznesiteľný pocit, ktorý trápil všetkých, čo prežili. Pociť viny, že prežili práve oni. „Človek je živočích,“ tak znie jej najsilnejší pocit, ktorý si z lágra doniesla. Nemala o človeku a jeho kultivovanosti žiadne ilúzie.

V Osvienčime pri drôtoch medzi ženským a mužským táborom spoznala aj svojho budúceho manžela Alfreda Wetzlera. Keď Wetzler s Vrbom 7. apríla 1944 utiekli, Etela nevedela, čo s nimi je. Vedela iba, že ich asi nechytili, lebo by ich verejne popravili v tábore. Až po vojne sa dozvedela, ako sa obom mužom podarilo utiecť, prejsť cez hranice, nájsť úkryt v Žiline, spísať správu o Osvienčime

a doručiť ju ľuďom, ktorí ju dostali do zahraničia.

Etela sa dožila oslobodenia v Ravensbrücku. Dostala sa do skupinky poľských žien, ktoré istý švédsky gróf koncom vojny vykúpil z tábora za potraviny. „Odviezli nás na nákladiakoch do Dánska a dánske mamičky pre nás na veľkej lúke prestreli biele obrusy, na to dali chlebičky, maslo... a tých tisíc hladných báb sa rozbehlo k stolom a za jednu sekundu na nich nebolo nič. Ani obrusy, ani konvice, ani tanieriky. Darma nám tie zlaté dánske mamičky hovorili, že si už nemusíme nič skrývať, že už budeme mať všetko,“ spomínala po rokoch s úsmevom. Aj ona si schovala pohárik. Zbaviť sa väzenskej mentality nebolo ľahké.

Z Dánska sa dostala do Švédska na zotavenie. Darma nariekala, že má doma rodičov, ktorí ju isto čakajú. Domov sa vrátila až na Vianoce 1945, prvým transportom zo Švédska do Prahy. Po vojne sa vydala za kamaráta z lágra Alfreda Wetzlera. V roku 1946 vstúpila do KSČ. „Nejdem sa ospravedlňovať, ja som hlboko verila v tie ideály,“ rozpráva po rokoch. „Ale teraz, keď čítam Lenina,

tak sa hlboko hanbím. Kde som mala rozum, že som toto zožrala?“ Po okupácii v roku 1968 ju zo strany vylúčili. „Vtedy som sa zosypala s nervami,“ priznáva. Rodina mala totiž existenčné problémy. „Všetci boli presvedčení, že nás niekto finančne podporuje, neverili mi, že ako Židovka neviem vypáčiť peniaze od amerických Židov,“ trpko spomínala teta Eta. Jej muž bol až do svojej smrti len „nechceným“ a „nepoznaným“ hrdinom. A ona po nociach ťukala do stroja, písala do novín, aby mala pre dcéru na topánky.

O manželovi

Etela Wetzlerová o svojom manželovi, ktorý zomrel v roku 1988, hovorí ako o „skvostnom človeku“. Ale nebol to človek do praktického sveta. Robil novinára, robotníka, úradníka, pracoval v cestovke a od roku 1970 bol v invalidnom dôchodku. „Musela som tento mančaft užívať sama, a to nebola sranda,“ konštatovala vecne Etela Wetzlerová. Jej muž nikdy nedostal za komunistov nijaké významnejšie vyznamenanie, dokonca mu nechceli priznať ani 255 (sociálnu dávku pre odbojárrov), ktorú mali tisíce aj takzvaných partizánov. „Až keď Ďuro Špitzer buchol do stola, tak sme ju dostali.“

Teta Eta si s pobavením spomenula aj na historku, keď vraj mal jej Fredo dostať prvýkrát vyššie vyznamenanie – akúsi Červenú hviezdu, ale rodina nemala vtedy na slávnostný oblek, v ktorom by si ju šiel prevziať. Rýchlo teda kúpili od známeho starý oblek a prešli ho. Ale ani z tej Červenej hviezdy napokon nebolo nič.

Alfred Wetzler napísal v roku 1964 knihu o svojom úteku z Osvienčimu „Čo Dante nevidel“. Napísal ju pod pseudonymom Jozef Lánik. Alexander Matuška o nej napísal, že je to náš najlepší román vo svojom žánri. Napriek tomu bola táto dokumentárne cenná, ale aj literárne skvelá kniha nedoceneným dielom. Nezapadala totiž do komunistickej koncepcie hrdého slovenského ľudu, ktorý odvážne povstal proti fašistom. Zatiaľ čo Rudo Vrba, ktorý emigroval do Kanady, sa v zámostí stal prominentnou a váženou osobou, Alfred Wetzler živil v socialistickej Československu ako osoba, o ktorej svedectvo nikto veľmi nestál. Vysoké štátne vyznamenania dostal až po Novembri, teda už iba in memoriam. Jeho knižka by sa mala čoskoro dočkať ďalšieho vydania, žiaľ, ani teta Eta sa ho už nedožila.

„Nie som hrdá, ale som šťastná, že sa mi podarilo primäť napísať Freda tú knižku,“ priznala teta Eta. Jej muž vraj ani veľmi nestál o to, aby verejnosť poznala jeho príbeh. Aj preto knižku vydal pod pseudonymom. Wetzlerovci vedeli, že väčšina Slovákov pietne spomína na slovenský štát a nestojí o takéto svedectvo. Aj teta Eta si občas vypočula od kolegov nejakú tú vetičku, že veď jej predkovia boli krčmári, čo zdieľali slovenský ľud. „Som z takej istej diery ako ty,“ hnevila sa. Vlastný príbeh sa jej zdal – popri tom manželovom – nezaujímavý, nehrdiný, nepodstatný. Preto nechcela hovoriť o sebe a často sa jej úvahy zbíhali pri vete: „Fredo bol úžasný človek.“

FEJTÓN

Svoj prvý občiansky preukaz som očakával s veľkou netrpezlivosťou. Nevedel som sa dočkať, keď ho budem držať v ruke, keď sa stanem právoplatným občanom vtedy ešte Československej socialistickej republiky. Hlavne som sa nevedel dočkať toho, že sa občiankou v ruke budem môcť navštevovať bez akéhokoľvek pocitu viny filmy mládeži neprístupné, ktoré boli dovtedy pre mňa, hlavne pre moju malú

Občianka

výšku, naozaj beznádejne neprístupné. Konečne ten veľký deň prišiel. Do našej triedy vošiel príslušník Verejnej bezpečnosti a po slávnostnom príhovore riaditeľa gymnázia nám osobne odovzdával občianky. Odovzdával ich, akoby to boli cenné dokumenty, akoby to boli kupónové knižky. Netrpezlivo som ju otvoril a vzápätí som dostal šok! V občianke som mal namiesto krstného mena Marián napísané Libor. Oblial ma studený pot! Okamžite som si uvedomil, že pätnásť rokov som žil v nevedomosti, že pätnásť rokov som si myslel, že som Marián a ja som bol zatiaľ iba obyčajný Libor! Nastala u mňa dovtedy ešte nepoznaná kríza identity. Roky som sa s ňou pasoval a nevedel som si zvyknúť na to, že som Libor.

Odovzdal som sa svojmu osudu a začal som žiť život Libora. Povinnú vojenskú prezenčnú službu som prežil apaticky, bez záujmu o to, čo robí vojak Libor Vanek. Trvalo to ešte nejaký čas až sa vo mne prebudil Marián. Bolo to tesne pred svadbou. Libor sa ženiť nechcel, ale o to viac sa do chomútu hnal Marián. Napokon sa toto dilemma vyriešilo tak, že som si oficiálne zažiadal o zmenu krstného mena. Keď som v pošte objavil úradnú listinu, ktorá potvrdzovala moje premenovanie, veľmi som sa potešil – hádam ešte viac, ako keď som dostal prvú občianku. Samozrejme, hneď som si preukaz vymenil. Nehnala ma do toho iba kríza identity, ale aj to, že mi na pošte nechceli vydávať honoráre, ktoré chodili Mariánovi, keď som bol ešte Liborom. Až teraz nastal pre mňa nový život a začali sa mi otvárať nové obzory. Novú občianku som nosil neustále pri sebe a zahrievala mi srdce. A to až tak silno, že som ju niekoľkokrát použil ako zápisník. Občas sa stalo i to, že som vytrhol z nej stránku, na ktorú som napísal svoj telefón. Napokon moja občianka mala hádam iba tri listy, z inak štrnásťstránkovej zánovnej knižky v plátenom obale – bola to jednoducho občianka umelca.

Jedného krásneho letného dňa sa stalo, že sme sa s nebohým Julom Satinským riadne napili. Nevieť, komu z nás to prišlo na um, ale zašli sme k holičovi a dali sa ostríhať dohola. Bolo to hygienické, nemuseli sme sa česať. Bol to patričný letný účas a týmto účasom sme vlastne predbehli dobu i napriek tomu, že sme neboli podnikatelia. Holá hlava je holá hlava a ako taká potrebuje mať na sebe občas aj patričnú pokrývku. Zašli sme teda vedno do klobúčnictva a kúpili si biele panama klobúky, v ktorých sme vyzerali ako ozajstní panamskí milionári.

Po tejto náročnej kúpe sme vysmädli a vošli do blízkej kaviarne Palace. Zavolali čašníka a objednali si pitie. Čašník nás však nechcel obslúžiť. Namietal, že sme v kaviarni a tak si musíme odložiť z hlavy klobúky. To sme ale nechceli. Začali sme sa totiž hanbiť za naše holé hlavy a po dlhšej slovnej prestrelke Julo povedal, že nám náboženstvo nedovolí ani v miestnosti odložiť si prikrývky hlavy. Aj keď sme obaja katolíci a bývalí aktívni miništranti, tento smelý argument sa mi pozdával a pridral som k nemu zopár ostrých slov. Čašník sa rozhnal a vyhrážal sa, že nás neobslúži a že zavolá políciu. A my na to: „Nech!“ A naozaj. Čašník dodržal slovo. O chvíľu prišiel do kaviarne mladý príslušník a pýtal si od nás občianky. Julo mu podal svoju zachovalú občianku, ale keď videl moju a zvyšky čo z nej ostali, dostal šok. Začali sa mu triasť ruky, niečo habkal, díval sa neveriaco na mňa, potom na Jula a napokon celý zelený hodil občianku na stôl a odišiel. Po chvíli sme odišli aj my, nakoľko nás vytrvalý čašník nechcel obslúžiť.

Moja obľúbená tenučká občianka sa mi však jedného krásneho dňa stratila. Určite som ju nestratil, pravdepodobne si povedala, že som zlý majiteľ, že ju trhám keď si zmyslím, že si ju nevážim a podobne. Hľadal som ju všade, ponavštevovať som všetky kluby, kaviarne a vechy, ale občiansky preukaz nikde. A to sa stalo práve v čase, keď som po roku 1968 už nesmel publikovať a chcel som sa zamestnať, aby som rodine priniesol aspoň nejaké peniaze. Už som si vyhládol prácu. Zašiel som na políciu a prosil, aby mi vydali novú občianku. Povedali mi, že novú občianku vydajú, ale najprv nech donesiem potvrdenie od zamestnávateľa, že som zamestnaný. A ja som zamestnaný nebol, z politických dôvodov ma vylúčili ešte aj zo Zväzu výtvarníkov. Zašiel som teda tam, kde som mal pracovať. Ale tam mi na osobnom oddelení povedali, že ma nemôžu zamestnať, nakoľko nemám občiansky preukaz. A tak som chodil z polície do svojho budúceho zamestnania, ale nikde mi žiadne potvrdenie vydať nechceli. Takto som vlastne niekoľko týždňov nebol občanom vtedy už socialistickej federatívnej republiky. Priznám sa, ani som to nejako výrazne nepociťoval. Napokon sa moja „vypelichaná“ občianka rozhodla, že tej rozluky už bolo veľa, že to stačilo a našla sa v nejakej zapadnutej vechi, do ktorej som nikdy ani nevšimol. Obaja sme sa radostne privítali a ja som si ju opäť privinul na srdce.

Spomínaný občiansky preukaz mi poctivo slúžil ešte desať rokov. Potom sme sa presťahovali do Čiech a ja som si musel hľadať nové zamestnanie. Predpokladal som, že v novom zamestnaní budú zase chcieť vidieť moju občianku a tá moja milovaná by ich určite priviedla do rozpakov. Šiel som s potrebnými dokladmi na políciu a po nejakom čase som si vyzdvihol fungl novú občianku. Starú si tam nechali, zrejme ako exponát do múzea. Nedočkavo som si listoval v čerstvom preukaze a na stránke, kde mal byť zapísaný môj mladší syn bola namiesto neho napísaná dcéra Melánia. Dátum narodenia bol rovnaký ako u syna, iba pohlavie bolo iné. Čo robiť? Ísť to ohlásiť? A čo keď to nebola chyba, ale kdesi po svete mi behá dcéra, o ktorej nič neviem? Napokon som prišiel na to, že príslušníci mi do občianky omylom namiesto syna Mariána napísali ako dieťa manželku Melániu. A tak som usúdil, že je nad moje sily znova chodiť po úradoch a chcieť, aby mi Melániu prepísali na Mariána. Doteraz nosím túto občianku, ktorá je stále ešte platná. Už do nej nepíšem poznámky ani nekreslím. Dlho ju už maľ nebudem, nakoľko ma zaskočilo naše prijatie do Európskej únie a s tým súvisiacia výmena občianskych preukazov. Spomínaná občianka je ešte federálna... Takto som bol nútený dať sa vyfotografovať a opäť ísť na úrad vybavovať novú občianku. Bude už štvrtá v poradí. Vraj si ju mám vyzdvihnúť za dva týždne. Uvidím, čo mi tam napíšu a či mi za ten čas nepridbala ďalšia nová dcéra...

Marián Vanek

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR

ČESKÝ ROZHLAS

ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Plzeň	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00 zostrih utorokového Radiožurnálu
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Bednárlikovo

operné finále v Prahe

Niekoľko pamätihodných režisérskych a experimentálnych počínov počas posledných desaťročí spája slovenského režiséra Jozefa Bednárlika s Prahou. Jeho nekonvenčné divadelné myslenie a vynaliezavá invencia vzplanuli v našom umeleckom snažení ako netušený ohňostroj nových nápadov a prístupov ku klasickým látkam činohrným i operným. Osobnosť svojrázneho a neopakovateľného tvorca impozantne vyrástla zo základov premýšľajúceho ducha, ktorý sa okamžite zaradil do prúdu moderného divadelníctva. Tradičné diela dokázal previesť do šľavnatého, úchvatného tvaru, okúzliť a fascinovať nimi dnešného diváka, priviesť publikum do nečakaného vytrženia a dať svojej práci strhujúci tvar a poetiku. Autorskú ponuku prijal s otvorenými očami i pozorným sluchom. Bednárlik sa stal v českých a slovenských divadlách provokatérom umenia, ktoré vytváralo štýl epochy posledného polstoročia. Svojím vzletom zasiahol do činohrneho a operného žánru, tak i do inscenačnej praxe množstva aktualizovaných hier a inscenácií v balete, operete, v muzikáloch a ďalších žánroch, ktoré ovládajú dnešné divadlo.

My si všimneme predovšetkých operné umenie v súvislosti so začiatkami a údajne aj poslednou opernou inscenáciou – Pucciniho operou „Manon Lescaut“, ktorú Bednárlik označil za svoj posledný pražský počín pred svojím trvalým odchodom do záverečnej umeleckej práce v novom bratislavskom divadle, kde plánuje uzavrieť svoju pôsobnosť na jar roku 2009.

Májová inscenácia Pucciniho opery „Manon Lescaut“ v Štátnej opere v Prahe vrhá dôležitý pohľad do Bednárlikovho vynaliezavého operného štýlu, na ktorom sa môžu poučiť domáci i zahraniční režijní adepti. Táto práca je predovšetkých pripomienkou režisérovho životne vybojovaného, farebného operného štýlu. Hneď v začiatkoch svojej dráhy bol Bednárlik okúzlený prvou Gounodovou operou „Faust a Markéta“, ktorú scénicky objavil pre Slovenské národné divadlo, priniesla mu i medzinárodné uznanie v anglickom Edinburhu a ktorú hodlá znovu naštudovať na záver svojej umeleckej činnosti v Bratislave. Ako je známe, ďalším hitom Bednárlikovej režijnej práce bola podobná tematika od talianskeho skladateľa

Giacoma Pucciniho, pojatá v grandióznom štýle a majstrovskom dramatickom podaní v Štátnej opere v Prahe.

Táto inscenácia nesie všetky znaky Bednárlikovho neskrotného hľadania a myslenia v iskrivom podaní, ktoré našťudoval taliansky dirigent Marco Zambelli, na scéne Vladimíra Čápa a Martina Konička.

Inscenácia vyniká pozoruhodnými výkonmi domácich i zahraničných sólistov na čele s brazílskou sopranistkou Tiziano Caruso a talianskym tenoristom Miguelangelom Cavalcantom. Veľkolepý umelecký triumf bol po zásluže oslnivým záverom bratislavského režiséra v jeho umeleckom rozlúčení.

Jiří Vítala

Veľkolepý projekt Smetanovej Litomyšle

Tohtoročný generálny program konal od 15. júna do 1. júla v kúzelnom prostredí duchovnej perly našej krajiny, v Litomyšli. Nespornou prednosťou tejto prehliadky bola skutočnosť, že si renesančnú a barokovú tvár Litomyšľ uchovala vo svojich koreňoch ako vizitku, manifest českého a slovenského národa.

Nie náhodou si tohtoročný 49. ročník medzinárodného festivalu zvolil ako jednu z tém prehliadku „Smetanova Litomyšľ vo svete detí“. Tejto myšlienke podriadila dramaturgia aj obsah programov, ktoré pripomenú nielen vzájomné hudobné tradície od najstarších čias až po dnešok. Budú akousi učebnicou našej hudobnej kultúry pre náročných i detských poslucháčov. Litomyšľ pripravila originálny tanečný balet „Kytice“ od Bohuslava Martinů popri Janáčkovom klasickom diele „Rákoš Rákoczy“. V podaní Kühnovho detského zboru zazneli „Zvieratká a lúpežníci“ od Otmara Máchu a Templeve „Cisárove nové šaty“ spolu s Brittenovým „Kominárikom“.

Výnimočnou udalosťou festivalu bolo nesporne prvé scénické spracovanie duchovnej opery mladého slovenského skladateľa Vítazoslava Kubičku „Kristov dotyk“ v kompletnom naštudovaní slovenských sólistov, orchestra a zborov. Pražské operné scény obohatili Litomyšľ Smetanovou „Hubičkou“ v podaní slovenských predstaviteľov O. Dohnányiho a M. Chudovského. Brniansky basista R. Novák tu oslávil svoju sedemdesiatku prednesom klasických árií svetových skladateľov, zažiaril aj mladý škandinávsky tenorista Torsten Kerl.

Nechýbala slávna Orffova kantáta „Carmina burana“ pod taktovkou Jiřího Kouta, Pucciniho „Manon Lescaut“ a galakonzert svetovej opernej divy Evy Urbanovej, ktorý otvoril mimoriadne bohatú prehliadku vrcholného operného a koncertného umenia, svetoznámych operných súborov, ktorú doplnili moravské súbory s hudcami a Hradišťanom.

(jv)

Ľudové umenie z rôznych kútov

Je sobota 26. mája 2007. Staromestské námestie v Prahe je vari na každom štvorcovom metri okupované zahraničnými turistami. Uvelebili sa pod slnečníkmi pred reštauráciami lemujúcimi dookola celé námestie. Časníci sa predhávajú v úslužnostiach, prinášajú obrovské tanieri s porciami kačice s červenou kapustou a knedľou, inde zasa statné porcie zmrzliny s kávou. Sporiadané rodiny i podivuhodne vyzerajúce páriky prevažne zo západného sveta sa oddávajú konzumácii. Poznávanie Prahy sa scvrklo na gastronómiu a lebedenie, ceny sú závrtné. Z turistických atrakcií príde na rad ešte tak orloj na radničnej veži. Keď práve odbije celá, priláka ako magnet oči prítomných.

Z tejto letargie vytrhne zrazu sluch a potom aj pozornosť turistov ľudová hudba. Sláčky najprv ako keby ohmatávali prostredie, potom sa rozozvučia naplno. Mnohí z okoloidúcich zaujímajú miesto pod javiskom, ktoré je citlivo postavené tak, aby nerušilo krásnu kulisu starej Prahy. Iní prišli na program cielene. Námestím sa rozozvučia ľudové piesne zo Slovenska. Ženská spevácka skupina z Javoriny v okrese Stará Ľubovňa vnika do uší aj do srdca zvláštnym nasadením rusínskych trojhlasov. Vystačia si bez hudobných nástrojov, spodný hlas basuje. Následne patrí javisko hosťiteľom – nám

nie veľmi vážne. Deti sa vedú v tanci rozohniť, no inak sú plaché. Aký to kontrast medzi obyvateľmi nášho veľkomesta a týmito čistými dušami! Aké dojmy sa asi zapísali do ich myslí návštevou Prahy? Prichádzajú súbory z Chorvátska, (SKUS Fraňo Strapač), malí muzikanti z Čiech (Količek), z Poľska (Karpáty), ba dokonca z Mexika (Mariachi azteca). Mexickí hráči sú už ostrieľaní, ich repertoár je prispôbený uchu príjemcu kdekoľvek na svete. Španielsky rytmus spolu so sombrerami sa iste osvedčili už bárske. Vystúpenie ľudových hudieb napríklad v letoviskách dokážu hostia oceniť aj

roku bol aj tento rok na miestach, kadial' sa prechádzali králi i bedári, uvedený program „Prehliadka krásy“. Modelmi boli deti i starší, odevné krojové klenoty sviatočné i pracovné. Starobylým obradom prekvapili prítomných deti z moldavského súboru Nuferul. Na znak úcty voči Pražanom priniesli na vyšívanom rúchu chlieb a víno, o ktoré sa podelili s dojatými divákmi.

Horúce májové nebo prialo festivalu možno až priveľa slniečka. Divákovi bolo veľmi teplo, avšak na účinkujúcich vo vrstevnatých krojoch nebolo poznať záťaž z páľavy. Len ťažko odhadnúť, koľko divákov vďaka pozvaniu moderátorov prišlo aj na galaprogram do Divadla na Vinohradoch. Bolo plné.

Záverečný koncert bol pestrou veľkou kyticou arabského, bulharského, českého, gréckeho, chorvátskeho, írského, maďarského, mexického, poľského, rómskeho, ruského, rusínskeho, slovenského a španielskeho folklóru. Po dvoch hodinách z mozaiky sveta, po poslednej opone sa diváci pobrali domov do súčasnej reality života.

všetkým dobre známym Limborákom. Horúčava im neuberá na verve. Malí tanečníci z Limborky zasa skĺbia tanec s detskou hrou. No prichádzajú aj hostia z väčšej diaľky. Až na Sibíri je domov detských spevákov a tanečníkov zo súboru Otraduška. Ich pohyby pri tanci sú nenútené, no skúste ich napodobiť! Myslím, že Európan by sa o to márne pokúšal. Majú to prouto v krvi. Vedúca súboru hovorí, že účinkovať v súbore je pre deti veľká česť. Berú návky aj účinkova-

náležitým honorovaním. Vážme si preto chvíľ, keď môžeme zažiť rýdze, ničím neovplyvnené prejavy ľudovej kultúry tu a teraz, a to bez vynakladania akejkolvek námahy.

Zmes zvukov, tónov a jazykov pripomína starodávny Babylon. Tu si však vďaka univerzálnej reči umenia všetci rozumejú. V rámci bohatého festivalového programu účinkovalo na námestiach a v pražských stánkoch kultúry 18 umeleckých kolektívov z rôznych končín sveta. Tak ako v minulom

Ľudia na svete sú dnes kompletne pod vplyvom globálnych médií. V pôvodnom svete sa nám podarí pohybovať už len zriedkakedy. A už to možno ani my, pôvodom ľudia z dedín, nevieme. Aby sme celkom neskľzi do manierov ľudí veľkomesta s ich racionalitou, zbrklou a povrchnosťou, dobré je pristaviť sa a sledovať prejav ľudí z odľahlejších kútov planéty, zato silno poznamenaných pôvodným umením.

Jarmila Wankeová

Roman Pomajbo si vždy kládol veľké ciele. Chcel byť futbalistom, bežcom, ale zo všetkého najviac hercom. Človek by si podľa neho mal stále klásť veľké ciele, aby sa mal na čo tešiť. Jemu sa sny plnia. Váži si to, lebo robil aj veci, ktoré ho nenapĺňali - umýval v Austrálii riad alebo hral v Prahe bábkové divadlo pre amerických turistov. No zahral si aj v pražskom Národnom divadle a dnes sa na nedostatok príležitostí nemôže sťažovať. Cíti sa byť rovnako zabávačom, ako aj dramatickým umelcom.

Môj dedo bol náčelník Apačov

Narodili ste sa v Ilave. Chodievate niekedy do tohto mesta?

Nie, iba som sa tam narodil, v okrese Považská Bystrica. Dnes už je Ilava okresné mesto. Ale teraz, keď vedie okolo diaľnica, musím vám povedať - vždy ma pochytili nostalgia. Na autách vidíte ilavskú značku. A ja si hovorím, veď to bolo kedysi také nenápadné mesto. Najbližšia pôrodnica pri Dubnici nad Váhom bola v Ilave, preto sa tam vtedy mnoho ľudí narodilo, v tom šesťdesiatom-deviatom. Alebo keď som cestoval vlakom a zrazu zastavil v Ilave, vytiahol som fotoaparát a odfotil si stanicu. Je to zvláštny pocit - túto som sa narodil! Nikoho tam nemám, naši sa presťahovali do Bratislavy, keď som ešte nemal ani dva roky.

Naozaj ste v detstve pásli husy? To znie romanticky.

Áno. Zažil som takéto detstvo. Rodičia nás ako deti dávali na prázdniny babkám. Otcova mama bola z Potvoríc a mamina z Podhájskej. Podhájska je veľmi krásna a známa vďaka termálnym kúpaliskám, tam som asi chodil radšej. Ale každé do miesta malo niečo do seba. Keď som prišiel k otcovej mame, bol to Váh, husy, kukurica, na poli bunkre zo slamy - dedina v pravom slova zmysle. U druhej starej mamy to bolo iné. Išiel som na kúpalisko, robil plavčíka, zoznamoval som sa s dievčatami. Do Potvoríc som chodieval ako dieťa a do Podhájskej už ako mládenec.

Deti sa vám kvôli tmavejšej pleti posmievali, že ste Cigán. No vy ste si vraj vymysleli historku, že máte indiánskych rodičov.

Od malička sme milovali Apačov a Vinetua, mal som ich nádherné fotky. Bol som na ne hrdý! Ktovie, kde už teraz sú. Ale pamätám si, ako sme si ich s chalanmi vymieňali. Zbieralo sa čokoľvek, čo malo spoločné s Vinetuum a Old Shatterhandom. Ja som vždy chcel byť Old Shatterhand, lebo ten prežil. Ale videl som, ako to funguje medzi chalanmi a keď na mňa niekto zakričal, že som Cigán, tak som radšej povedal, že som Indián. Alebo že môj

dedo bol náčelník Apačov. A to bola úplne iná sorta, to už som bol vážený človek.

Vaša mamička robila v televízii. Chodievali ste za ňou ako „upravený a večne usmiaty chlapec“. Takým ste naozaj boli?

Myslím si, že áno. Mamička zažila éru, keď v televízii robilo 3500 ľudí a naozaj to tam

žilo, cvrkalo. Sám som za ňou do roboty chodieval. Vedel som, na ktorom poschodí robí a nemusel som ani nič povedať. Tak som sa na ňu podobal, že na vrátnici hneď hovorili: „Á, za pani Pomajbovou.“ A už mi otvárali dvere a ukazovali, kde sú výťahy a kam mám ísť. Mamina bola na mňa hrdá.

Ako dieťa ste navštevovali literárno-dramatický odbor v Ludovej škole umenia.

Áno. Chodilo sa tam až do tretej triedy, ale ja som tam začal chodiť o rok skôr. Vďaka tomu, že som mal o rok staršieho brata, zobrali ma tam už ako druháka. Literárno-dramatický odbor sme spolu absolvovali až po absolútorium. Chvilu nás to tam bavilo, chvíľu nie, podľa toho, kto nás učil.

Čo vás ako dieťa na tom bavilo?

Hrali sme sa tam. Na colníkov, na vrahov. Boli to hry na pozornosť, postreh. Musíte, napríklad podľa toho, ako sa kto správa alebo podľa reči, určiť, kto je vrah. Alebo sa hráte, že prenášate cez hranice niečo, čo nemáte. Traja ľudia idú spoza dverí a iba jeden z nich má nejaký predmet. Podľa toho, kto sa ako chová, zistíte, u koho ten predmet je. Ja som býval v tomto najlepši.

Hrali ste v mimobratislavských divadlách, v Trnave, v Nitre. Malo to nejaké výhody?

Určite. Môžem robiť chytrého, viem, ako funguje normálne divadlo so stálym repertoárom. To už dnes pomaly v Bratislave ani neexistuje. Dnes sa herci najímajú na určitý projekt alebo na jeden rok. Je to úžasná škola, niečo sa naučíte. Niekedy hráte maličkú rolu, niekedy máte záskok, inokedy hráte veľkú rolu. Aj do relácie „Niečo za niečo“ sa snažím volať hercov, s ktorými som začínal, Adelu Gáborovú, Jožku Dóczyho. Pre mňa je rozčarovanie, že ich mladá generácia nepozná. Radšej chcem vidieť Superstar než úžasných umelcov z oblastného divadla.

No urobili ste aj kariéru vo veľkom meste, dokonca v zahraničí - v Prahe. Hrali ste tam vo viacerých divadlách, aj v spomínanom Národnom divadle.

V niektorých ešte hrám. Hráť v Divadle Na Prádle „Obchodníka s dažďom“ a v GUaGU „Telenovelu“ alebo „Gotiku“. Vzápätí moderujem českú „Pretty Women“ a utekám nakrúcať slovenskú reláciu SOS alebo hľadám na ulici ľudí, ktorí urobia niečo za niečo. Je to naozaj pestré. Človek by z toho mohol dostať schizofréniu.

Nedávno mal u nás premiéru film „Kvaska“, v ktorom hráte. Režirovala ho manželka speváka Daniela Landu, Nemka Mirjam Landová. Ako vychádzate s manželmi Landovcami?

Práve po premiére filmu na Slovensku som dostal od pani režisérky úžasnú esemesku, ktorú si človek nevymaže. Tak ľudsky mi napísala, že by som mnou rada spolupracoval aj naďalej. Film „Kvaska“ sme robili z nadšenia, vo voľnom čase, viac-menej zadarmo. Určite to časom prinesie ovocie. Veľa vecí robíte najprv len z nadšenia.

Daniel Landa je dosť kontroverzný človek. Nie?

Áno. V Čechách je obrovská hviezda.

Ako ho vnímate vy?

Je to šťastný človek. Je tak ďaleko, že to, čo si zaumieni, aj urobí. Pre mňa je úžasné vidieť v niekom takúto vnútornú silu.

Skamarátili ste sa aj s Jiřím Kornom.

Áno. Nechcem, aby to vyzeralo tak, že sa vyjadrujem obdivne o Landovi a teraz o Kornovi. Ale môžem vám povedať, že stretnutie s ľuďmi, ako sú manželka Landovci, je naozaj zážitok. Aj s pánom Kornom. Je to úžasný profesionál - osobnosť. Keď s ním pracujete, tak zrazu viete, prečo je takou osobnosťou. Ten človek vie, čo robí. Je pripravený, príde vždy načas, vie, prečo tam je, vie, čo sa od neho očakáva. Milujem takých ľudí. Neznámam, keď nie sú veci tak, ako by mali byť.

(sm)

Tentoraz je v tajničke dokončenie bonmotu francúzskeho dramatika Marcela Achara. Riešenie pošlite do konca júla na adresu: SLOVENSKÉ DOTYKY, Salmovská 11, 120 00 Praha 2, alebo e-mailom na adresu dotyky@czsk.net. Traja vylosovaní riešitelia dostanú od redakcie jednu z nových kníh z produkcie Slovensko-českého klubu. Tajnička v májovom čísle ukrývala dokončenie výroku slovenského básnika, mysliteľa a lekára Pavla Straussa: „Smrť je tak jednoduchá a veľká, že sa do nej pomestia všetky tajomstvá.“ Knihy vyhrávajú Petra Kalousová z Plzne, Ondrej Zima z Prahy 5 a Vladimír Vojnár z Ostravy. Srdečne blahozeláme!								ZÁZRAČNÁ SILA, BOH INDIANOV	ZNAČKA NÁKLADNEHO AUTA	ZÁSTUP	4. ČASŤ TAJNÍČKY		POSAL, ZASLAL	PLOŠNÉ ZNÁZORNENIE SKUTOČNOSTI
POMŮCKY: BOHR, URAK, AFRIK, PIPRA, BOO, KK, ADAR, NIDD							PLANĚTA SLNEČNEJ SÚSTAVY					PREDLOŽKA		
HORŮCI, PO ANGLICKY							VYHYNUTÝ KOČOVNÍK					ORIENTAČNÝ BEH (SKR.)		
PRVÁ ŽENA							ANGLICKÁ RIEKA					SLOVENSKÁ REPUBLIKA		
1. ČASŤ TAJNÍČKY							OTROK (POET.)					EUROPSKÁ REGIONÁLNA KOMISIA		
RIEKA V SUDANE							MÁRIA (DOM.)							
SEVEROAFRIKÝ ŠTÁT							MALÁ SKROMNÁ MIESTNOSŤ							
MÁRIA (DOM.)							RYBÁČI TUK							
STENAL							RAKÚSKO (KÓD ŠTÁTU)			MOMENTÁLNE				
										LOMOZ, HURHAJ				
TÝKAJÚCI SA OVADA							DÁNSKY FYZIK (NČ 1922)					VÝCHIEVAJÚCE ZUBY CICAVCOV		
							ČIERNA LESKLÁ ŽIVICOVÁ LÁTKA					5. ČASŤ TAJNÍČKY		
TURECKÉ KORENENÉ JEDLO							JAZDEC (ZAST.)						TAŠKA	ŽRŔ NA LODNOM STOZIARI VYSTUŽUJÚCA PLACHTU
							NÁDOBA PODOBNÁ KRČAHU						RUSKÁ RIEKA	
							PRUDKÝ CVAL (KNIŽ.)			UNIKÁTNÁ VEC				
PUSA							PLAČ (POET.)			TALIANSKY URČ. ČLEN				
SKR. SÚHVĚZDIA PASTIER							MORSKÁ TRÁVA						DRUH KORENIA	
							ŽENSKÉ MENO (22.2.)						DREVO Z ORECHA	
OSOBITNE							APPLIED PHYSICS LABORATORY						ODSTREL	
							STUPEN NEOGÉNU, ASTIEN						OCHRANNÁ ZNAČKA	
SPOČÍTALA										DÝZA				
										ŠKRIATOK RARÁŠOK				
ŠPZ OKRESU KEŽMAROK							MPZ ESTÓNSKA			OBRAT, ZLOM				
							2. ČASŤ TAJNÍČKY			OKRESNÝ VÝBOR (SKR.)			UTRATIM	SKALA (ZDROB.)
							DÚŠOK			OKRESNÉ MÚZEUM			MONTERRAT (KÓD ŠTÁTU)	
IHAHA							KRMIVO			CHILE - OLYMPIJSKÁ SKR.			JUHOAMERICKÝ VTAK	
										SPOLOČNOSŤ S RUČENÍM OBMEDZENÝM				
RYBIE VAJÍČKO							NENAROČNÁ OBLNINA						TVORCA EPICKÝCH DIEL	
							PRVÉ HUSLE (HUD.)						AKO, PO NEMECKY	
ZÁBAVA							ŠPZ OKRESU POVAŽSKÁ BYSTRICA			ÚZEMIE, KRAJ				
							KILOPOND (ZN.)			ZMÁTOK				
INSTANT MESSENGER							NAPODOBUJE ZVUKY BRAVA			OBLEPIL				
							3. ČASŤ TAJNÍČKY			LESNÉ HOSPODÁRSTVO				
							LÍTIUM (ZN.)					VYSTRIEKNU Tie		
							POHLCOVAL TEKUTINU					MEMORIADNE VEĽKY		
							VYČERPALA, UNAVILA							
STARÁ STREĽNÁ ZBRAŇ							VIAČ, VELA						DRUH RASTLINNÉHO MASLA	
							STAROGRÉCKA POHREBNÁ OBET						ÍRSKO (KÓD ŠTÁTU)	
ZARUČENE							SYMETRÁLA			PREDPONA VZT. K ŽIVOTU			ORANIE	ÁZIJSKÝ ŠTÁT
							CITOSLOVCE POVDÝCHU			ŽIVÁ BYTOSŤ				OSLIATKO
							NOSNOSŤ DOP. PROSTRIEDKOV			CHVEJÚCI SA ZVUK				
							MPZ - SAN MARINO			CITOSLOVCE ZVUKU VRAHY				
ČERT (ZAST.)												ČERT, PAROM (HOVOR.)		
							KVÍK					MPZ SAUDSKÁ ARÁBIA		
							PERSONAL COMPUTER							
ZLET, PO ČESKY							PRE, PO ČESKY					SEIRSKA KUNOVITA SELMA		
MÁRIA (DOM.)							PANOVNIK V RUSKU					STAROŽIDOVSKÝ VOJVODCA		

TELEVÍZNA VŠECHNOPÁRTY O UMELECKÝCH DVOJICIACH

Už sme v tomto mesačníku konštatovali, že z hľadiska podpory slovenskej menšiny si z českých masovokomunikačných prostriedkov najlepšie počínajú tie, ktoré majú prívlastok verejnoprávne. Zvlášť aktívny je v tomto zmysle Český rozhlas, ale ani zodpovední dramaturgovia ČTV nezabúdajú na túto úlohu, ibaže divák je toho svedkom len z času na čas, vtedy, keď autor zábavnej relácie ako hosť a pozve do nej Slováka. Sporadicky tak robieva Halina Pawłowska vo svojich „Banánových rybičkách“ (nedávno sa tu o starosti s rodinným hotelom podelila nestarnúca herečka Kamila Magálová), ale i iní tvorcovia publicistických programov (milo zapôsobil v jedno dopoludnie „Záhoročka – herečka“ Michaela Badinková, vysvetľujúca rozdiely vo výslovnosti našich dvoch jazykov). No vari najčastejšie sa televízny divák so slovenskými umelcami stretáva v zábavnej trishvrtedynovke Karla Šípa s takým nič nehovoriacim názvom „Všechnopárty“. V posledných mesiacoch sa tu vystriedali viacerí, napríklad spevák Antonín Gondolán, herci Milan Kňažko, Maroš Kramár.

Poslednú májovú reláciu venoval Karel Šíp téme umelecké dvojice, ich starosti a radosť. Hostom – expertom v nej bol herec, režisér, textár, humorista a satirik Milan Lasica. Z jeho spomienok na 41-ročnú spoluprácu s Julom Satinským sme sa dozvedeli, že sa zoznámili v bratislavskom Pionierskom paláci pri účinkovaní v hre O dvanástich mesiacoch (Milan Lasica predstavoval Jún). Salvy smiechu prítomného divadelného publika vyvolávala najmä tá časť jeho rozprávania, v ktorej opisoval ich „novinársku prácu“ na príprave časopisu Krívda (ako protiklad Pravdy), vychádzajúceho iba v jednom exemplári, putujúceho z ruky do ruky a demonštrujúceho „odvrátenú tvár Mesiaca československo-sovietskeho priateľstva“. Milan Lasica je známy tým, že o svojom súkromí nerád hovorí a že vždy si „nechá niečo pre seba“. Ale i tentokrát dostali televízni diváci od neho nové informácie. Napríklad i tú, ako v 60. a 70. rokoch – v čase zákazu umeleckej činnosti ich dvojice – živil rodinu honorármi za pesničkové či moderátorské texty. Písal ich pod cudzími menami viacerým slovenským i českým umelcom. (Starší diváci si iste pamätajú, že napríklad Karel Gott v istom čase na svojich koncertoch bol v spojovacích textoch mimoriadne vtipný.) Milan Lasica je humorista non plus ultra. O tom sa presvedčí každý, kto ho hoci len raz zažije na javisku či pred televíznou alebo filmovou kamerou. Človek pri jeho rozprávaní akosi automaticky zabudne na denné starosti, uvoľní sa (i bez onej krausovskej výzvy) a nechá sa pohľadáť jeho láskavým humorom. Na moderátorovu otázku, či by dnes ešte nechcel s niekým vytvoriť podobnú dvojicu ako mal s kolegom Julom Satinským, dal herec očakávanú zápornú odpoveď. Stačí mu vraj, ak občas účinkuje vo dvojici s Bolkom Polívkom, ktorého komické herecké umenie si veľmi cení. Zaujímavo a vtipne vyzneli i spomienky Hany Bušíkovej (druhej hosťa tejto „párty“) na prácu dua Kamélie. Divákovi ČT 1 nesklamal ani hudobný skladateľ a moderátor Jaroslav Uhlíř, pred časom ešte predstaviteľ toho „menej chápaného“ z dvojice Šíp – Uhlíř a v súčasnosti tvoriaci skôr dvojicu so Zdeňkom Svěrákom.

Už po nedlhom čase, ktorý uplynul od uvedenia novej relácie ČTV s názvom „Všechnopárty“, možno konštatovať, že ide o publicistický program, pri ktorom sa dobre baví každý – starší, mladší, človek s vyšším či nižším vzdelaním. Humor v ňom z týždňa na týždeň prinášajú je nenásilný, jemný a divácky účinný. A možno na kvalite relácie sa podpísal i fakt, že jej tvorca mal nejaký čas televíziu tvorivú pauzu, a teda si jej koncepciu mohol dôkladne premyslieť. Azda by nebolo na škodu, aby o podobnom tvorivom oddychu pouvažovali aj iní televízni autori – tvorcovia už celé roky vysielaných programov na verejnoprávnych i súkromných televíznych okruhoch.

Jolana Kolníková

Vydavatelství
spol. s r.o. **MAC**

U Plynárny 85/333, 101 00 Praha 10
tel.: 272 016 622, fax: 272 016 638
e-mail: vydavatelstvi@mac.cz

Nabízí

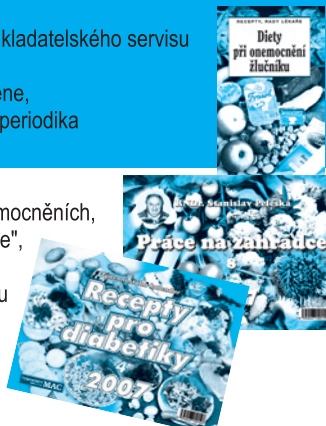
• zajištění

kompletního vydavatelско-nakladatelského servisu
foto, grafická úprava, tisk,
správa předplatitelského kmene,
distribuce předplatitelům pro periodika
i knižní publikace

• vlastní produkci

50 druhů diet při nejčastějších onemocněních,
stolní kalendáře "Práce na zahrádce",
"Recepty pro diabetiky",
knihy s hobby a sportovní tematikou
Více o nás a našich titulech včetně
možnosti pohodlného nákupu
v našem e-shopu, naleznete

na www.mac.cz

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť.

Jedno číslo vás bude stáť len 10 Kč
(na Slovensku 10 Sk), pričom cena vo voľnom predaji
je 18 Kč (Sk)! Dostanete ho teda za 55 percent ceny
a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!!
Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Napríklad za august až december 2007
zaplatíte 5 x 10 = 50 Kč (Sk).

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednáte telefonicky), my vám začneme zasielať magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženku, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:

Písomné objednávky:
Vydavatelství MAC, s. r. o.
U Plynárny 85,
101 00 Praha 10
Telefonické objednávky:
272 016 638

Predplatné v SR:

Písomné objednávky:
Magnet-Press Slovakia,
P. O. Box 169, Teslova 12,
830 00 Bratislava
Telefonické objednávky:
244 454 559, 244 454 628

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť lístok s vašim IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2006 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhradíte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR

OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

meno a priezvisko

adresa (vrátane PSČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

podpis

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,
Magazín Slovákov v ČR, č. 7/2007

Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777
Vydavateľstvo: Vydavatelství MAC, spol. s r. o., U plynárny 85, 101 00 Praha 10
Adresa redakcie: Salmovská 11, 120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483
tel./fax, zápisník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net
Šéfredaktorka: Naďa Vokušová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,
grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Eva Svorová
Inzerciu prijíma redakcia
Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distributéri
Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR
Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepný závod Praha,
č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535,
Výslo 2. 7. 2007

Redakčná rada:

Anton Baláž, Ladislav Ballek (predseda), Vojtech Čelko, Ľubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytko, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Naďa Vokušová, Gabriela Vránová

FLUIDUM, ktoré ovplyvňuje SVET

O slovenskej šperkárke Martine Minárikovej, ktorá v súčasnosti žije a tvorí v Dvore Královom nad Labem, sme už na stránkach nášho časopisu písali niekoľkokrát. Martina je totiž veľmi činorodý a nepokojný človek, ktorý vari ani nie je schopný čo len chvíľočku sedieť so založenými rukami. Je preto prirodzené, že aj dnes, po istom časovom odstupe, môžeme našich čitateľov informovať o množstve jej aktivít.

Na začiatok len v krátkosti pripomeňme, že Martina pochádza z Bratislavy, kde vyštudovala odbor keramiky na Strednej umeleckopriemyselnej škole a potom na pražskej Vysokej škole umeleckopriemyselnej, odbor sochárstvo – kov a šperk. V súčasnosti má vlastnú šperkársku dielňu, roky sa už zúčastňuje na samostatných i spoločných výstavách nielen v Česku a na Slovensku, ale aj v mnohých iných krajinách, spolupodieľa sa na multimediálnych

projektoch spájajúcich umenie a filozofiu, ktoré organizuje občianske združenie „Dialóg vedy s umením“, na workshopoch a sympóziách. Martina hľadá na tejto pôde inšpiráciu na výrobu svojich šperkov vo vesmíre a v ľudskom tele a zároveň sa snaží nachádzať i paralelu medzi týmito dvoma protipólmi. Výstavy tohto druhu sú väčšinou dopĺňané astronomickými a inými vedeckými fotografiami a textami vedcov a filozofov. Z dielne „Dialógu vedy a umenia“ vyšlo i niekoľko publikácií.

Za ďalšiu zmienku nepochybne stojí Martinina vlaňajšia výstava šperkov, ktorá sa konala počas októbrového „Českého týždňa“ na Malte. Zúčastnili sa na nej aj zastupujúci prezident Malty Dr. G. Hyzler spolu s ďalšími dvoma bývalými prezidentmi tejto krajiny. Výstava niesla názov „Cosmic Game – Creation“. V minulých rokoch realizovala tiež insignie Univerzity Cyrila a Metoda v Trnave a insignie Vysokej školy európskych a regionálnych štúdií v Českých Budějoviciach. V tomto roku sa chystá aj na medzinárodnú výstavu šperkov so sklom „Glass Wear“, ktorú od roku 2000 pripravuje americké Museum of Arts & Design v New Yorku. Tento raz bude v Ohio a na budúci rok zas v Nemecku. Výtvarníčka chystá v spolupráci s MZV ČR a našim Slovensko-českým klubom i samostatnú výstavu „Fluidum“ v Piešťanoch a v Prahe. Na budúci rok by sa táto výstava mala stať putovnou až v ďalekej Brazílii! A prečo fluidum? „Fluidum je médium, tekuté

či vzdušné,“ hovorí Martina. „Prebiehajú v ňom neviditeľné procesy, ktoré ovplyvňujú viditeľný svet. Práve touto myšlienkou sú inšpirované šperky na mojej najnovšej výstave. Kolekcie budú farebne pestré, s použitím rôznych materiálov, dovedené však do dizajnerskej jednoduchosti.“

U takej krehkej tvorby, akou je výroba umeleckých šperkov, je pochopiteľne najpodstatnejšia vizuálna stránka veci. Je zbytočné popisovať výtvarné diela Martiny Minárikovej, treba si ich prezrieť...

SO ZASTUPUJÚCIM PREZIDENTOM MALTY DR. G. HYZLEROM

SNÍMKY ARCHÍV HONORÁRNHO KONZULÁTU ČR, MALTA

(nv, vs)

POETKA HANA KOŠKOVÁ

TVÁR PRI TVÁRI

V júni tohto roku sa dožila šesťdesiatich piatich rokov slovenská poetka a prekladateľka z bulharčiny a ukrajinčiny Hana Košková. Po absolvovaní Strednej zdravotníckej školy v Lučenci (1960) pracovala ako zdravotná sestra v Okresnom ústave národného zdravia v Lučenci (1960 – 1978), potom ako redaktorka okresných novín Ipeľ, neskôr regionálneho týždenníka Novohrad v Lučenci (1978 – 1992), od roku 1992 pôsobí v slobodnom povolaní.

Prvé verše, predovšetkým v duchu dobových socialistických ideálov, publikovala od začiatku 70. rokov 20. storočia v časopisoch Romboid, Slovenské pohľady, Nové slovo a iných a v zborníkoch mladej poézie a prózy („Dychtivo spolu“, 1974, „Právo na pieseň“, 1976, „Sonety ročných období“, 1977). Knižne debutovala v roku 1976 zbierkou „Pod teplom krvi“. Venuje sa v nej najmä typicky „ženským“ témam (krehká lúboštná lyrika a básne o materstve). Protiváhu tejto intímnej sféry tvorí makrosvet dejín, konkrétne Povstania, ktoré autorka prezentuje transponovane z rozprávania otca a starších. V druhej zbierke

„Spojitosť“ spracovala na pozadí zážitkov z vlastného detstva tradičné motívy rodiny, dedinského prostredia a medzigeneračných vzťahov. Súbor týchto lyriko-reflexívnych básní venovala svojmu otcovi.

Kritický pohľad na neduhy súvekej spoločnosti prezentovala v básnickej zbierke „Spätne zrkadlo“, ďalšie básne s dôrazom na etický a existenčný rozmer vo sfére medziľudskej komunikácie sústredila do knihy „Tvár pri tvári“. Problematiku životných peripetií súčasnej ženy priblížila v introvertnejšie ladenej zbierke lyrických miniatúr „Vnútrozemie“. V podobnom duchu sú napísané aj jej ďalšie zbierky intímnej poézie „Záhrada, zviera vo mne“ a „Náhrdelník z hrdličiek“. Koškovej poetické dielo nateraz uzatvára básnická zbierka „Súrodenci zo sna“. V nej rovnako ako v predchádzajúcich zbierkach dominuje pohľad ženy na svet. Autorka z poetologického hľadiska preferuje voľný verš. V jej poézii nájdeme básne občianskej lyriky s prvkami satiry, sarkazmu a ironie, ako aj introvertnejšie ladene zbierky intímnej poézie. Venuje sa aj prekladateľskej činnosti, recenzistike a kritike.

(LIC)

POD TEPLOM KRVI

Tak ako deti zo šiat -
i my
z niektorých ľudí vyrastíme.
A pri ich mene,
predtým blízkom,
otočíme si hlavu k stene.
Ponáhľame sa presvedčiť,
že nám už nechýbajú
Kým črienka váhavo zakrojí,
posúvame ich ku okraju.

Pod teplom krvi predsa vie nás
myšlienka ešte pozlátiť:
to, čo sme s nimi prežívali, nik rovnaké nám nevráti.

TÚŽBA

Na vypadnutom vlase z mesiaca
plačková voda vyhýbavo visí.
To však, čo izba dvermi stratila,
do váhavosti krokov skry si.

Sval túžby nenatrhnesh iba bozkom:
naviera ako vôňa, noc a strach.
Čerešňa uväznená vlastnou kôstkou
do rána rozkvitne ti pri dverách.

REALIZMUS

AKO ŽIVÝ LITERÁRNY ŠTÝL

Vracat' sa ku klasickej literatúre možno vždy a vždy z nej možno čosi načerpať. Keď moskovské Divadlo na Pokrovke dokáže odohrať počas päťdňového hostovania v Prahe Gogoľovu Ženbu, Revízora, Čechovove Tri sestry a k tomu Gribojedova či Ostrovského, prečo by sme my nemohli takto vnímať napríklad Najdúcha Jonáša Záborského, Kocúrkovo Jána Chalupku alebo hry Jána Palárika? Žiaľ, nie je tomu tak. Je to nielen tým, že slovenská dramatika svojou kvalitou spravidla zaostávala za poéziou a prózou. Nájst' ju dnes v repertoári (najmä centrálnych) divadiel je kumšt. I naše vnímanie napríklad slovenskej literatúry epochy realizmu býva často obostreté predsudkami, že ide o čosi zastarané, už prežité.

Vydavateľstvo Slovenský Tatran vydalo vlni trojdielnu antológiu autorov Valéra Mikulu a Marcely Mikulovej Slovenský literárny realizmus I.-III. Je určený predovšetkým ako čítanie pre študentov literatúry, ale všetkým, kto knihu vezme do ruky, podáva skvelý dôkaz o tom, že slovenský literárny realizmus možno čítať aj dnes a že je toho hodný. Literárny vedec Valér Mikula, ktorého pozornosť v minulosti patrila predovšetkým modernej (najmä súčasnej) slovenskej literatúre, predviedol spolu so svojou manželkou Marcelou Mikulovou, ktorá sa na rozdiel od neho realizmom zaoberá sústavne, že túto periódu vývinu literatúry dokonale ovláda. V zasvätenom úvode nás uvádza do situácie v slovenskej literatúre v dobe prechodu od romantizmu k realizmu zhruba v polovici 19. storočia. Ako „poslúžili“ niektorí jej vtedajší tvorcovia nástupu realizmu do slovenskej literatúry? Inak to bolo v prípade Jonáša Záborského, inak u Ľudovíta Kubáňiho, inak tiež u Kolomana Banšella či G. K. Zechentera Laskomerského. Provokatívny dokumentarizmus u niektorých autorov mal pomôcť „vpašovať“ objektivizmus, aby sa tak literatúra ostrejšie vyhranila od subjektivismu, charakteristického pre predchádzajúci romantizmus. Objektívny pohľad na svet sa o. i. najmä zásluhou besedníka a ďalších krátkych prozaických žánrov natoľko vžil, že sa stal samozrejým. A práve krátkožánrové prozaické útvary sa stali ťažiskom prvého dielu publikácie. Pred našimi očami sa otvára nový svet, videný a vnímaný prostredníctvom tvorby vyššie spomínaných autorov. Vo všetkých dieloch trilógie nájdeme okrem prozaických a básnických diel známych aj menej známych aj ukážky z publicistiky spomínaných a im generačne príbuzných autorov, úryvky z korešpondencie, výroky o sebe a o svojom diele a tiež názory literárnych kritikov a svedec-

tvá súčasníkov. Autor tak pred nami vyvstáva „ako živý.“ Priznám sa, že som na jeden dúšok prečítala z prvého dielu nielen cestopisy G. K. Zechentera Laskomerského a Ľudovíta Kubáňiho, ale i Šofránkovcov Jonáša Záborského a výňatky z jeho listov, ktoré dávajú nazrieť aj porozumieť jeho celoživotnej oponentúre romantikov. V druhom diele je z nášho hľadiska Slovákov v Čechách zaujímavá próza Martina Kukučina Zápisky zo smutného domu, ale i cestopis Terézie Vansovej Pani Georgiadesová na cestách s podtitulom Veselý cestopis do Prahy na národopisnú výstavu. Pri rozhodovaní, akú ukážku z trilógie uverejniť, som teda v pomykove z pretlaku diel, ktoré sa ponúkajú. Napokon som sa rozhodla pre úryvok z cestopisu G. K. Zechentera Laskomerského Výlet do Tatier. I keď to nie je z pera typického predstaviteľa realizmu, jeho popisy sú presné a už je – na rozdiel od predchodcov – nohami na zemi. Zechenter si „celoživotne zachoval romantické ideály, no nikdy nedovoliť, aby mu zastrelili zmysel pre realitu. Nemohol si to dovoliť už kvôli lekárskemu povolaniu, opierajúcemu sa o vedecký prístup ku skutočnosti“. (Mikula v predslove Slovenský literárny realizmus I.) Realistom ešte nebol, no už ani romantickým prozaikom. Pozrime sa teda, ako sa chodilo po Tatrách roku 1872, a najmä, čo a ako videl autor – povolaním lekár z Brezna. Dolinu Zeleného plesa nazval „najkrajším tatranským krajobrazom“. Kto pozná Tatry, isto si vychutná jeho opisy na ceste z Tatranskej kotliny na Kopské sedlo a potom k chate pri Zelenom plese. Prinášame úryvok.

Jarmila Wankeová

Pod Glinkou začína sa strmý chodník, kde z úkrytu hlbokkej doliny zase vystupuješ na širší svet.

Zastali sme pod tým strmým sedlom. A tu som veru začal rozmyšľať, či sa môžem naďalej zveriť svojim nohám. Pre posmech nechcel som sa vrátiť – a išli sme za tešiacim nás vodičom ďalej. Ech, išlo to tvrdo, ale išlo nad moje očakávanie! Viac som vládol, ako som si trúfal.

Kyvkali sme sa po namrvených, z hlinkového žltého úšustu vodou nanosených skalách prfou hore. I netrvalo dlho, vystúpili sme, opúšťiac riadny les, na rovinu hole.

Tak som bol čerstvý, že po premožení prekážok v oči Lomnice bol som vstave na svojich polstoročných nohách zaskočil si „frišný“, čo ani môj mladý druh nemohol vyvieť. Rukami a nohami sa škriabuc hore a takmer nosom si pomáhajúc, stretli sme Rakúšana hnavšieho kone z paše. Ale nemôže sa popravde riečiť, že on kone hnali; no hnali ony jeho, lebo ich tou strminou musel takmer na chrpte niesť.

Popri prti som nazbieral: *Galium sextatile* a *Cirsium erysithales*.

Nad Glinkou na bielych vápenných vysokých a dlhých, policiam podobných terasách pásli sa stáda veselých oviec, ktoré vyzerali sťa drobné biele bodky.

Za chrptom pod nami živorí až po vrch sedla sklúčený, dlhým machom *Usnea barbara* ošedivený, skrpatený les, ktorého haluze sú všetky na juh proti slncu obrátené, v rovnom smere začesané, takže polnočná časť stromov zdá sa mať rovno predelený pútec. Hrebeňom, ktorým ich tak začesáva, sú od Tatier zostupujúce fujaky.

Pred nami rozkladá sa obraz nového zvláštneho rázu.

Rovina s trávnikmi bez stromov, len kde-tu porastená limbami, ale tým hustejšie kosodrevinou.

Pravo nej leží Zelená brána, pred nami na sever Predný Kupferschacht, za ním Zadný Kupferschacht, tento začína sa pri vrchu Kopa, tvoriac zvláštnu dolinu.

Vôbec musím podotknúť, že sa táto široká dolina, na ktorej teraz stojíme, delí na dve doliny, a to na dolinu Zadného Kupferschachtu a hlbokú pamätnú dolinu Zeleného jazera.

Zarazený som zostal, keď som okom hodil do tejto na ľavom brehu vrytej doliny s jej do neba čnejúcimi, strmými šedofialkovými karmazínovými stenami.

Mráz ma prešiel, keď som nazrel do tých pošmurných, prísnych ťahov prírody, a mráz prebehol mi kožu, pôsobený tiež vetrom, vanúcim od nakopených snehových plachát z úzadného hrtana peknej tlamy.

Ladu tam a snehu pre cukrárov celého sveta!

Toto pekné, ale vo všetkých svojich rozmeroch hrozitánske divadlo, má podľa fantastického pojmu podobu obrovskej tlamy. Jazyk predstavovalo Zelené pleso, sám hrtan je obklopený sanicami a strašnými križom-križom dopukacími zubami a klovami – strašnými to bralami. Najvyššie výbehy sú tri ostatné sochorce Lomnice. Z tlamy dolu gambou tečú tej potvore ustavične slinky, to jest potôčik poskakujúci zo Zeleného plesa nadol do doliny.

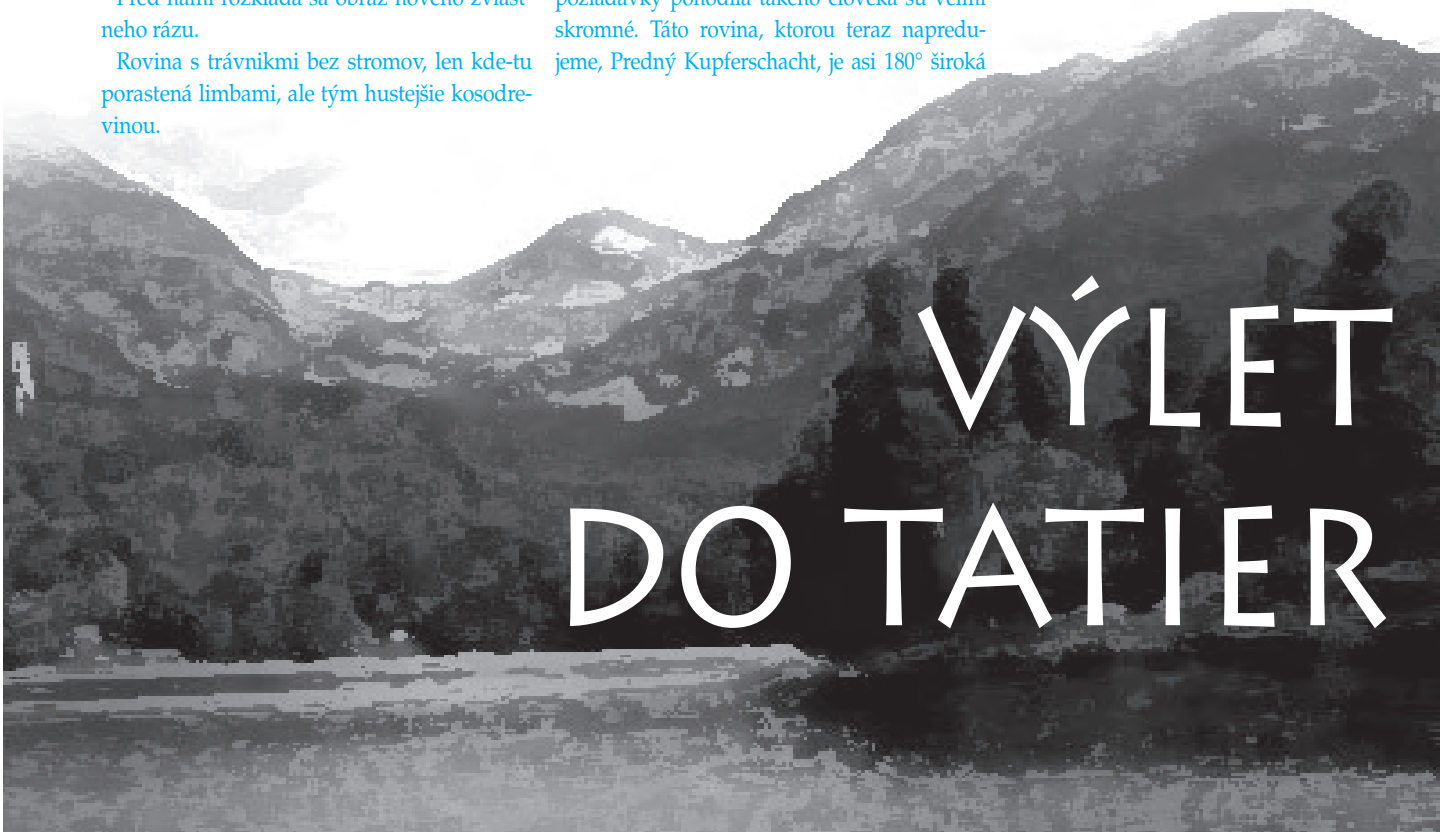
Na pravých úbočiach vo výške asi 6000 stôp pásli sa kone a voly. Rozoznať statky slobodným okom leďva bolo možné pre diaľku a kosodrevinu, ale vravu pastierov bolo počuť znamenite.

Pritulkom pastierov v čas búrok, dažďa, chumelíc a noci sú chlpaté kosodreviny (*Pinus pumilio*), ako sme to videli v ohniskách, a dávajú im prístrešie i znamenité palivo. Pravdaže, požiadavky pohodlia takého človeka sú veľmi skromné. Táto rovina, ktorou teraz napredujeme, Predný Kupferschacht, je asi 180° široká

a trištvrte hodiny dlhá s mnohými, banským podobnými jamami, sprava, ako už pripomenuto, je ohraničená strmými hôľnymi pasienkami, zľava lemovaná násypom, tarasom, hrádzou (moréna), stade spúšťa sa úvalom do doliny vychodiackej od Zeleného plesa. Až po taras driapu sa všetečné kostrbaté, zmrzačené, ale len jednotlivé smriečky.

Otázne tarasy – v Alpách nazvané morénami – zjavujú sa všade pod úbočinami vysokých strání a pred dolinami. Takú jednu veľkú možno vidieť od samej hradskej pred Kolpašskou dolinou – a sú pozostatky a svedkovia predvekovkej ľadovej doby, keď ešte Tatry oveľa vyššie boli, ako sú teraz. Všetky tieto tarasy a mrvy v dolinách povstali na úkor tatranských výšin. Ten balvan, čo z nich raz dolu zletel, viac hore nevyjde, a tak vždy len ubúda, ubúda a nič nepribúda. Lad, ktorý sa v úšustoch, ako to podnes v menších rozmeroch vidíme v našich holiach, jednostajne ale pomaly pohyboval, hnali so sebou, na sebe a pred sebou množstvo odlámaných, dodrúzaných balvanov. Dôjduc na istú diaľku, keď ďalej nemohol, zastal a roztopený zložil so sebou dopratané kamenie v podobe hrádze, ako to teraz vidíme, opätovaným spôsobom na hromadu. Ak sa z viac úbočín a dolín zišli úšusty (lavíny), prekrížujúc si dovedna cesty, uložili i tarasy v prepletaných čiarach. Ak taras zatvoril priekom dajednu dolinu, keď vody nemali voľného odtoku, vytvorili sa za ním jazerá. Kde si jazerné vody lebo návalom, lebo jednostajným lízaním prerobili cestu cez hrádzu, tam s ponechaním stromového tarasu zase stiekli dolu. I tu v Prednom Kupferschachte zazreli sme kotliny kedysi jestvovavších jazier.

VÝLET DO TATIER

Jozef Gregor Tajovský bol významný prozaik, dramatik a autor veršov. Narodil sa 18. októbra 1874 v Tajove a zomrel 20. mája 1940 v Bratislave. Bol jedným z vrcholných predstaviteľov slovenského literárneho realizmu. Pochádzal z mnohohodetnej rodiny remeselníka, bol najstarším z desiatich súrodencov. Kvôli uľahčeniu jej života a nezhodám s otcom vyrastal u starého otca Štefana Grešku. Ľudovú školu navštevoval v rodisku, potom v Banskej Bystrici, kde absolvoval aj meštianku. V rokoch 1889-93 študoval na učiteľskom ústave v Kláštore pod Znievom, potom až do roku 1898 pôsobil ako učiteľ v Banskej Bystrici a v obciach na Horehroní a Považí. Ako učiteľ prešiel za päť rokov siedmimi školami, prekladaný bol za verejné prejavy národného citenia. Na odporúčanie hlasistov odišiel do Prahy, kde s podporou Československej jednoty vyštudoval obchodnú akadémiu. Zúčastnil sa aj na činnosti študentského spolku Detvan. Potom pracoval v banke v Trnave, v Martine (tam pomáhal i v redakcii Bielkových Ľudových novín), v Nadlaku, v Prešove, napokon bol do roku 1914 tajomníkom Slovenskej národnej strany v Martine. Po zastavení jej činnosti počas vojny bol redaktorom Národného hlásnika. Roku 1915 narukoval do rakúsko-uhorskej armády, odvelili ho na východný front. Po piatich mesiacoch prebehol do ruského zajatia a stal sa dôstojníkom v československých légiách. Pôsobil ako redaktor Československých hlasov v Kyjeve a šéfredaktor Slovenských hlasov. V roku 1919 sa cez USA vrátil do Československa. Po prechodnom pobyte v Martine sa stal v roku 1920 v hodnosti majora prednostom umiestňovacej legionárskej kancelárie v Bratislave. Ako plukovník odišiel v roku 1925 do výslužby. Odvtedy sa venoval len literárnej činnosti. Spolu s manželkou, Hanou Gregorovou, ktorú inšpiroval k literárnej tvorbe, sa stali podporovateľmi začínajúcich chudobných umelcov. V prvom decéniu dvadsiateho storočia vytvoril

svoje najlepšie krátke prózy s tematikou života typických postáv najchudobnejších vrstiev. Po prevrate napísal poviedky s vojnovými motívmi. Paralelne sa venoval i dramatickej spisbe, v ktorej bol spolutvorcom modernej slovenskej realistickej drámy. Venoval sa aj politickej a kultúrnej publicistike. Je autorom viacerých nekrológov – spomienok.

Jozef Gregor Tajovský nenapísal spomienky v klasickom slova zmysle. Literárny historik Andrej Kostolný uvádza, že „veľkú časť literárnej tvorby Tajovského tvoria spomienky na to, čo prežil, na ľudí, s ktorými sa stýkal, na udalosti, ktoré súvisia s jeho životom“. Historik Štefan Janšák vo svojej spomienke na Tajovského napísal, že s ním viackrát o tom hovoril, „ale na písanie memoárov vo väčšom rozsahu nebolo ho možné dostať. Jednou z príčin bola jeho skromnosť. Gregorovi sa protivilo urobiť vlastnú osobu stredobodom udalostí, lebo veď rozpomienkami pisateľ posunuje chtiac-nechtiac sám seba do popredia, keď nie ináč, teda ako pozorovateľ a sudca“. V polovici päťdesiatych rokov bol zostavený zborník „Tajovský v kritike a spomienkach“, v ktorom autori uviedli rôzne etapy jeho života. Takmer tisícdeväťsto strán obsahuje vyše sedemdesiat spomienok a pätnásť literárno-kritických statí. Je pozoruhodné, koľko, v tej dobe „minulých ľudí“ (tak sa hovorilo tým, ktorí boli spojení s politickým režimom do roku 1948) v obdobných zborníkoch zasvätených niekoľkým slovenským spisovateľom, malo príležitostí publikovať. Po materiálovej stránke ide o neoceniteľný zdroj predprevratových a prvorepublikových reálií.

• • •

Milan Pišút bol literárny historik a kritik, od roku 1945 univerzitný profesor, v rokoch 1945-48 poslanec a podpredseda Demokratickej strany.

Vojtech Čelko

JOZEF GREGOR TAJOVSKÝ V KRITIKE A SPOMIENKACH

SPOMIENKA NA TAJOVSKÉHO

Pre poslucháča filozofie, ktorý prišiel v dvadsiatych rokoch tohto storočia do Bratislavy a mal už za sebou prvé literárne pokusy, nastala zakaždým slávnostná chvíľa, keď stretol zoči-voči niektorého zo starších spisovateľov. Nebola to každodenná chvíľa, lebo ich bolo málo.

Bratislava mala vtedy ešte v značnej miere nemecko-maďarský charakter. Starší, mladší i najmladší spisovatelia snažili sa navzájom sa poznávať. Preto sa schádzali, aby v prostredí, kde slovenský živel dosiaľ bol v menšine a čo do majetku ďaleko za bohatými starousadlíkmi, vzájomne sa povzbudzovali a oduševňovali za povznesenie slovenskej literárnej tvorby, ktorá sa len pomaly vzmáhala v prvom desaťročí po svetovej vojne. Existoval tu teda, dalo by sa povedať, akýsi spontánny spisovateľský front. Na predstavení slovenskej hry alebo na literárnej prednáške sa zišli temer

všetci a potom si zasadli v kaviarni na besedu. Zásluhou Hany Gregorovej sa mladší spisovatelia schádzali aj u Tajovských.

Neviem už, v ktorom roku to bolo, čo si ma Tajovský bližšie všimol. Bolo to kdesi v kaviarni, keď ma začal spovedať. Pýtal sa najprv na rodičov, na rodný kraj. Zrejme ho potešilo, keď počul, že aj môj starý otec bol roľníkom a dedinským remeselníkom. Potom si založil ruku na ucho, priklonil sa ku mne a počúval, vypytyjúc sa na podrobnosti tak, ako to asi robieval vždy, keď od ľudí zhladával látku pre svoje poviedky a črty. Zaujímali ho detaily o rodinnom živote, remese i sociálnom postavení. A len keď už takto „do gruntu“ poznal človeka, potľapkal ho po pleci i objal, akoby chcel povedať, že všetci sme vyšli z tej slovenskej chudoby. Pri každej príležitosti sa vypytoval, čo kto robí, na čom pracuje a aké má literárne plány. Radil študovať starších

autorov. Videl, že mladá generácia tých rokov málo vie o tom, ako ťažko tvorila a bojovala jeho generácia, že si málo váži predvojnovú tvorbu slovenskú, akoby táto patrila už len do regálov univerzitnej knižnice a nemala čo povedať prítomnosti. V kozmopolitizme mladých videl ľahostajnosť a nevážnosť oproti slovenskej kultúre a slovenskému ľudu a videl v ňom nebezpečenstvo pre ďalší vývin nášho národného života. Naznačoval, že by bol rád, keby sa niekto dal do štúdia predvojnových kultúrnych a sociálnych pomerov a keby zhodnotil i jeho dielo v súvislosti s celou vtedajšou generáciou. Vedel, že príslušníci mladej generácie podceňujú jeho dedinské rozprávky a že v jeho realizme nevidia takzvané veľké umenie. Aby si udržal priateľský vzťah k mladým – a tiež z vrodenej skromnosti – vyhýbal se literárnym debatám o hodnote svojej tvorby.

Milan Pišút